

Narodna in univerzitetna knjižnica

v Ljubljani

108001

POVESTI

katere sta spisala

V LAŠKEM JEZIKU

H. PAREA IN A. BRAMIERI

poslovenil

ŠTEFAN KOCIANČIČ

TRETJI NATIS.

V GORICI

Natisnil in založil J. Paternolli.

1877.

POVESTI

ktore sta spisala

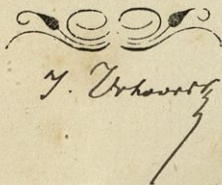
V LAŠKEM JEZIKU

H. PAREA in A. BRAMIERI,

poslovenil

ŠTEFAN KOCIANČIČ

TRETJI NATIS.

V GORICI

Natisnil in založil J. Paternolli.

1877.

108001

Q 4953/1950

a) POVESTI.

Annibale
HANIBALA PAREA

MILANSKEGA ZDRAVNIKA.

Svet se ravna po izgledih.

I. Hišni oče*).

Lenard Perêti je bil pošten, pa malo premožen človek; njegova žena je bila ravno tako ubožna, pa hvale vrednega zaderžanja. Imela sta troje sinov, Anakleta, Gerarda in Ferdinanda, in štiri mlajše hčere. Lenard je imel dobro in ravnočutno serce; on je mirno živel v sredi svoje družine, ki se mu je vedno bolj množila, zadovoljin s pičlim dobičkom dela svojih rok, zmirom pa skerben, da bi v sercu svojih otrok zasejal, in v njih uterdil tiste občutljeje uza- jemne dobrohotnosti in prijaznosti, ki so po navadi izvir in podstava vse domače

*) Ta in nasledne povesti so se veči del resnično dogodile.

sreče. Ker so ga vsi poznali, da je mož vedno vesel in vljuden, in pa ker je po svojem stanu bil malo da ne vsim potreben; je večkrat zahajal mej nar imenitniše osebe tiste soseske, v kateri je živel, in torej je več priložnosti imel, v katerih je zamogel opazovati in premišljevati, kako se ločijo mej sabo ljudje neenacega odgojenja. Mej tem je njegov pervenec Anaklet v letih rasel, in vsi tisti, ki so otroka poznali, so pravili, da ima prav dobro glavico. Prijatelji so dobremu Lenardu vedno prigovarjali, da naj ne zamudi tega sina v šole dati; da ni prav, če otrok svoje talente zakoplje in v nevednosti ostane; da utegne enkrat do visocih služeb priti, in tako celi njegovi družini čast in podpora biti. Te in take besede so dobremu očetu globoko v serce segale; ali ker si je s svojim delom zamogel proti komej tolikajnu pošteno služiti, kolikor je bilo za vsakdanje potrebe njegove velike družine treba, kako bi se on bil nadejati mogel, da mu bo mogoče prenašati ne majhne stroške za Anakletovo izšolanje? Tacega kaj početi in hoteti speljati bi se bilo vsacemu družemu zdelo nespametno in prederzno; toda nič ni moglo uderžati očeta, ki je kaj priserčno želel, da bi svojim preljubim revno stanje poboljšal.

Lenard, ktereга so vsi poznali, da je v resnici pošten mož, je hotel s tem svojim do-

brim imenom, kakor tudi s svojo naravno živečnostjo in šaljivostjo to reč narprej poskusiti; in v resnici si je on s tem naklonil mladega gospoda, da je začel radovoljno po več ur vsaki dan Anakleta učiti, česar mu je bilo za perve začetne šole treba. To njegovo prizadevanje je tolikajn večje hvale in spoznanja vredno, ker je ta gospod v vasi nekaj časa le za to stanoval, da bi se bil od šolskega dela spočil, on je bil namreč učitelj v očitnih mestnih šolah.

Anaklet se je prav marljivo in lahko učil, in je s tem pokazal, da ni prazno, kar so drugi od njega pričali, da ima bistro glavico. Kadar je pa pretekel čas, ki je bil šolskim praznikom odmerjen, je moral tisti dobrotljivi gospod nazaj v mesto se podati, ker so se zopet šole začele, in Anaklet je ostal brez učitelja. Njegov oče pa, kteremu se je dobro zdelo, da se je njegov sin pri ti prvi skušnji dobro sponesel, je poprosil zdaj nekega učenega duhovnika tistih krajev, da je ravno tako iz zgolj prijaznosti in dobrotljivosti prevzel podučevanje Anakletovo, kar je tudi zkozi več let delal.

Mej tem je Anaklet v znanji latinščine napredoval, ljubeznjivi oče pa ga je mej stenami domače hiše pri vsaki priložnosti v nar potrebniših rečeh podučeval. „Glej!“ mu večkrat pravi, „zdaj imaš pičlo in le slabo zabeljeno jed, ktero moraš uživati, da si življenje ohraniš;

slaba je tudi tvoja obleka, in te ne more vsa-
cemu vremenu ubraniti : ako se boš pa pridno
učil, in svojih talentov ne zakopal, ktere ti
je milostivi Bog dal, boš enkrat lahko vse
boljše imel. Vendar pa ne smeš samo zavoljo
tega marljiv in delaven biti, da boš kedaj boljše
jedal in da se boš lepše oblačil, človeku je
malo dovolj ; pri vsem, kar se učiš, kar delaš
in si prizadevaš, moraš vse kaj drugega pred
očmi imeti. Jaz nisem v stanu, ti učeno govoriti,
ker se nisem nikoli kaj takega učil ; jaz ti
zamorem govoriti le, kar mi serce da in moja
večletna skušnja. Poglej mladega Kleanta : on
je silno bogat, kakor hitro zve za nove šege
in navade v obleki in kinču, hoče je tudi on
precej posnemati ; njegova miza se vedno šibi
pod izbranimi in drazimi jedmi in pijačami ;
on se vozi v krasni kočiji, in ima za svojo
postrežbo mnogo strežetov. Bog te pa varuj
misliti, da je Kleant zavoljo tega srečen in
zavidanja družih vreden. Vsi vedo, da se ni
nikoli nič učil ; nobeden ne praša po njem,
nobeden ga ne čisla ; še njegovi posli govorijo
od njega šaljivno in zaničevavno, in raznašajo
brez ozira mej ljudi njegove slabosti, in njegove
tudi nar skrivniše in nar sramotljivše pregreške,
ter se tako čez njega posmehujejo. Poglej pa
zdaj mladega Leandra : on si s svojim poštenim
delom le malo služi, zato se pa tudi ne oblači

prevzetno in živi varčno, toda vsi s spoštovanjem od njega govorijo, vsi ga hvalijo, ker je tudi v resnici hvale vreden, tako da morajo še clo njegovi zavidljivci večkrat jezik za zobmi deržati in obmolkniti. Vsi vejo, da je z malim zadovoljin, da zamore dosti storiti, da ne stori nobenemu nobene krivice, in da je srečen, kadar zamore komu kaj dobrega storiti. Kleant pri vsi svoji bogatiji ima samo malovredne, prihuljene in priliznjene tovarše; Leander pa, ki je pošten in umeten, je obdan s prijatelji, ki ga čislajo in ljubijo. Kleant je zmirom muhast in termast, Leander je vedno vesel in dobre volje. Vidiš tedaj, ljubi moj Anaklet! Leander je vreden, da ga posnemaš in da si prizadevaš takšen biti, kakoršen je on. Da pa postaneš tak mož, kakor je on, moraš tudi poprej se učiti, česar se je on naučil, in tako truditi, kakor se je on od svojih mladih nog trudil.“

Tako in enako je po navadi dobri oče k svojemu Anakletu tudi vpričo družih svojih sinov govoril, in tako je spodbadal tista mlada in še mehka serca k ljubezni čednosti, poštenosti in marljivosti. Pa še drugače je skušal in si prizadeval utrditi podstave pravega in hvale vrednega odgojenja. Kadar je namreč zvedel, da je prišel v deželo kak učen mož, je že gledal, kako bi zamogel ž njim govoriti; vedel se je ž njim tako obnašati, da si je s

svojo umetnostjo in s svojo postrežljivostjo njegovo dobrohotnost zadobil, in tedaj mu je svojega sina pripeljal in ljubo mu je bilo, če ga je prašal, kaj da se je že navadil in s kakšnim uspehom. Mladi Anaklet je bil večkrat žalosten, se je silno jokal, in silno težko se mu je zdelo, da mora iti zdaj k temu, zdaj k onemu, ki ga ni poznal, in ki ga je spraševal čez to, česar se je naučil; ali dobri oče si je mnogo prizadeval mu serčnost dajati, in plašnemu sinu ves strah vzeti. „Kadar sem jaz s tabo, česa se boš kali bal?“ mu je ljubeznjivo govoril. „Ti gospodje, katerih se tolikajn bojiš, so bili nekđaj ravno taki, kakor si zdaj ti. Če boš rad v tovaršiji z visoko učeniimi možmi, boš tudi ti enkrat učen; česa pa se zamoreš navaditi od nevednih in neučenih? Sram naj te bo greha in hudobnih tovaršev, ali ne bodi te nikoli sram želeti, da se česa navadiš in se še bolj zbrihtaš“.—Ker je modri Lenard vedno tako s svojim sinom ravnal, se je tudi otrok čuda veliko navadil, in je zmirom marljivši in bolj učen prihajal; in tako ga je oče navadil od mladih nog, da se vpričo drugih ni nikoli kar nič zmotil ali zmešal, kar si zamore človek zadobiti le po dolgi skušnji in prizadevanju, in kar je vendar tolikajn potrebno v raznih zadevah in okoliščinah človeškega življenja.

Ali Anaklet se je bil mej tem od tovaršev navadil s kartami igrati, in ta igra mu je kmalu tako dopadla, da je po malem bukve na stran deval in kakšenkrat zavoljo igre še iz šole ostajal. Duhovnik njegov učitelj, ga je skušal zopet na pravo pot zavrniti; ko je pa videl, da ne more nič opraviti, povè vse to Lenardu. Ko Lenard to zvé, se proti sinu narprej dela, ko da nič ne vé; skušal pa je na skrivnem za vse pozvedeti, kar je Anaklet počenjal; zmirom ga je zalezoval, kamor koli je hodil, in tako se je neki dan zgodilo, da ga je dobil s kartami v rokah vsega v igro zamišljenega, ko je ravno s svojimi navadnimi tovarši igral. Lenard popraša hladnokervno sina po bukvah, po šoli in po uku. Anaklet prestrašen odgovarja na vprašanja, se zaplete, se zmoti, in mora svojo pregreho obstati. Tedaj mu Lenard žalosten reče resnobno in zapovedvavno: „Vzemi karte sabo!“ — pelja ga neprijazno do ognjišča — „Verzi je na ogenj!“ mu tu reče, ga po strani pogleda, nejevoljen proč gre, in ga v sramu in zmoti popusti. Težko je dopovedati, kako je to nenavadno in ostro ravnanje ranilo Anakletovo serce; ker je bil zmirom vaje, da ga je oče rad imel in prijazno ž njim ravnal, in vselej je od očeta prejemal le dokaze priserčne ljubezni in prijaznosti. Ko se je iz tega velicega stermenja en-

malo zbrihtal, se je začel neutažljivo in glasno jokati; sram ga je bilo mej ljudi iti, ker si je mislil, da mu bodo vsi to pregreho očitali, in da je oče nanj jezen. Poprijel se je zopet marljivo svojega uka: ali to mu je kaj težko djalo, in mu ni miru dalo, da ga ni oče več odtihdob drugače pogledoval, kakor ostro in neprijazno. Groza ga je zdaj po navadi obšla, če je le na igro pomislil; tudi ni mogel več terpeti tovaršev, s kterimi se je bil pregrešil. Večkrat je k očetu pogledoval, da bi videl, ali ga bo zopet enkrat prijazno pogledal, kar je tako silno želel, in vsaki dan je skušal mehkočutnišo mater poprositi, da bi ona zanj pri očetu prosila in ga ž njim spravila. Ko se tedaj na zadnje Lenardu zdi, da je sin zadosti dokazal svoje resnično poboljšanje, mu odpusti poprejšne pogreške, in ga začne vnovič prijazno in za ljubo imeti, kakor poprej. Ali nejevolja čez to žalostno prigodbo je bila v mladem sercu Anakletovem tako globoko vtisnjena, da se je svoje dni skerbno varoval zopet kaj storiti, kar bi očeta žaliti utegnilo. Toliko zamore posvaritev očeta, ki vé čez serca svojih otrok vladati!

Anaklet je bil že petnajst let star, in zdaj, če je hotel v višje šole stopiti, je moral se v mesto podati. Lenard je zdaj še veliko bolj zanj po očetovo skerbel, in pri vsi revii

svoje družine je vendar dobil v velikem mestu, spodobno stanovanje svojemu Anakletu, ker je hotel raje sam terpeti, da bi le sin se prav izučil in izšolal. Ko se je dan ločitve približal, je navezal malo culico dobri Lenard sam, in je sprejel svojega ljubega sina v mesto, kjer je tudi moža našel, da je skerb prevzel, njegovega Anakleta zastonj učiti modroslovstva in francozkega jezika; tudi je poskerbel vse potrebno, da so ga potlej v očitne šole sprejeli, ker je Anaklet namenil se zdravilstva učiti. Peljal ga je k učiteljem, k prijateljem in k nekterim mogočnim gospodom, da ga je povsod živo in skerbno priporočil. Mej tem je prišel čas, da se je Lenard moral iz mesta domu vrniti, in Anaklet ga je hotel spremiti do mestnih vrat. Ko prideta do kraja, kjer jima je bilo se na zadnje ločiti, prime Lenard sina za roko: „Ti vidiš“ mu reče, „ljubi moj Anaklet! koliko skerbi in težav imam zavoljo tvojega odgojenja; ti veš dobro, kako težko bom z družino izhajal: toda vse te težave mi bodo lahke, in nočem se čez to kedaj potožiti. Samo to pomisli, in ne zabi nikoli, da je zdaj na tebi, storiti, da bom jaz ali nar srečniši ali pa nar nesrečniši človek. Ako se boš marljivo učil, in Boga vedno pred očmi imel, da boš vselej pošteno in čedno živel, bom jaz kaj vesel in srečen, da si druge sreče želel ne

bom. Ako se pa daš premagati nagibom in strastim svoje mladosti, da bi te moral jaz enkrat videti v pregrehe in razuzdano življenje pogreznjenega, bi mi to toliko žalost pripravilo, da me ne bi moglo nič več utolažiti, in ta žalost in to tarnanje bi me gotovo prezgodej v grob spravilo. Ako bi to serčno žalovanje tvojega ubozega očeta te ne zamoglo iz tovaršije pohajačev in hudobnih mladenčev spraviti, pomisli saj na Boga; strah pred jezo pravičnega Boga, ki se nad grešniki maščuje, naj te uderži, in strašni pogled na revščino in na ponižanje, v katerih bi tedaj moral svoje nesrečne dni preživeti.“ — Tako mu je govoril, in gorke solze so mu po licih se vtile; objame sina, in se tihoma in molče od njega loči. Anaklet postoji na mestu in se ne gane, dokler zamore z očmi za očetom gledati. Tudi Lenard, dokler je mogel še sina videti, se je še večkrat nazaj oziral, in ga na glas pozdravljaj, ali pa mu z roko znamenje dajal, kakor bi mu hotel reči, da naj bo serčen in pogumen. Na zadnje se nista mogla več tudi z očmi dosegati, ali njuni serci ste si bili vedno blizo in zedinjeni. V velikih zlo obljudenih mestih se vidi tolikajn reči, ki po navadi zlo mikajo mladenče, kateri vpervič iz dežele v mesto pridejo, ker so vajeni le na ljubo prostoto kmetov: ali vse te nove reči niso

bile v stanu, kak poseben vtisk storiti na Anakletovo serve, ker ni videl in ni slišal drugega, kot glas, obličje, besede, solze svojega ljubega očeta, ter je tisočkrat sam pri sebi obljubo ponavljal, da noče nikoli kaj početi, kar bi utegnilo očeta žaliti ali ga nejevoljnega storiti.

Prejdejo tako eni mesci, in Lenard se ni že več mogel zderžati, da ne bi šel pogledat, kako se kaj sinu godi. V živo prepričan, da srečen izid človeka nar več zavisi od prvega začetka, je hotel tudi videti, ali se Anaklet tako obnaša, kakor si je on želel. Mej drugimi rečmi mu je bil rekel, da zamore za krajčas kakšenkrat zvečer iti v hišo necega prijatelja, pri katerem bi se lahko mnogo navadil zavoljo njegove visoke učenosti, in zavoljo poštenosti in hvale vrednega obnašanja. Lenard si je mislil, da ga bo prijazno prestregel, če pride v mesto ob večernem mraku, in se poda naravnost v prijateljevo hišo, da bi videl, ali dobi tamkej sina, in ali se v tem po njegovih svetih ravna. Ko tedaj tje pride, koj po njem popraša, in povejo mu, da pride res vsak večer ob tisti uri vedno tjekej. Te besede so zares Lenardovemu sercu kaj dobro djale; toda ta večer se je pripetilo, da Anakleta ni hotlo biti ob navadni uri. „Ali ne hodi ob ti uri,“ reče prijatelju, „druge dni moj sin sem k vam? Kaj more neki to biti, da ga danes le še ni?“

In že je začel mnogoverstne sume imeti, in v strahu zavoljo tega biti. Na zadnje pa Anaklet vendar pride, in ko očeta zagleda, ga to nenadnano veselje v nekako stermenje postavi, da zavpije : „Kaj vi ste tukaj ? Kaj vas je ob ti uri sem v mesto prineslo ?“ — „Nič družega,“ odgovori Lenard, „kakor sama želja, tebe videti, me je sem prignala. Torej ljubi moj Anaklet ! kako ti je kaj ? Kako ti kaj mesto dopade ? kako ti kaj tekne to novo življenje in nova družba, v kateri živiš ?“ — Po takih kratkih in serčnih besedah se poslovita od prijatelja, in gresta vkupej v stanovanje poštene družine, kjer je Anaklet stanoval, in kjer je imel prenočiti tudi Lenard. Predno sta spat šla, je Anaklet razložno vse reči pripovedoval očetu, ktere so bile v mestu zanj nove, tudi mu je na tanjko povedal, kateri so zdaj njegovi učitelji in česa se učiti mora. Lenard je vse to z velikim dopadajenjem poslušal, in ves vesel in radosten se je mirno spat vlegel. Ko je dan napočil, je šel tudi k vsim Anakletovim učiteljem, in vsi so mu rekli, da so z njegovim vedenjem popolnoma zadovoljni. Poln teh radostnih novic se je domu vernil, in ko se je od sina poslovil, mu je djal : „Jaz grem zdaj domu s tabo popolnoma zadovoljen ; ta dan je eden izmed naj srečniših mojega življenja, in jaz za terdno upam, da si boš tudi vprihod-

nje vedno vse prizadel, to mojo zadovoljnost zmirom množiti. Tvoja mati, tvoji bratje in tvoje sestre komej čakajo, da kako novico od tebe slišijo, in se bodo kaj veselili, kadar bodo zvedeli, da je tvoj začetek srečen, in da je upanje, da boš tudi tako srečno v tem napredoval,“ — to mu reče, ga objame in gre. Ko Lenard domu pride, so se vsi njegovi doma serčno veselili, ko jim je od Anakleta povedal, kar je bil zvedel in slišal, in posebno si je prizadeval v mlajših dveh bratih častiželjnost obuditi, ker jima je pravil, da utegneta tudi ona dva enkrat ravno taka biti, kakor je zdaj njuni starši brat.

Anaklet se je zmirom z večo marljivostjo učil, in Lenard mu je pri vsaki priložnosti svojo zadovoljnost z vso odkritoserčnostjo na znanje dajal. Mej tem je Anaklet že v tista leta prišel, v katerih začenja zadobivati človekov um nekako moč; imel je tudi že priložnosti, več prigodeb in pripetil družbinega življenja videti, ki so ga napeljevale, da je večkrat sam pri sebi resnobno premišljeval čez svoje lastne okoliščine in razmere do družih. Videl je namreč z grozo ne redke izglede mladenčev, svojih součencev, ki so bili iz premožniših hiš, kakor on, da so se po malem sceloma udali zapravljivosti, neporednemu in razuzdanemu živ-

ljenju, in da so v nar lepših letih svojega življenja padali kot nečastne žertve svojih nesramnih pregreh. Videl je tudi z nekako blagosserčno zavidljivostjo izglede možev, ki so srečno premagali zaderške in napotljeje ubožtva, v katerem so bili rojeni, in so si vedeli pomagati, da so dosegli čast, dobro ime in premoženje. To premišljevanje je Anakletov duh s serčnostjo navdajalo in s zmirom večim pogumom, in je storilo, da kar čutil ni niti trudov niti težav. Sosebno pa je Anaklet s začudenjem zapazil, da je le prav malo taci h očetov, kateri bi bili njegovemu enaki. Ker je bil navajen, da je oče vselej odkritosserčno, prijazno in ljubeznjivo ž njim ravnal, in da ga ni nikoli svaril ali zmerjal brez pravega uzroka ali čez mero, ni mogel nikoli brez groze gledati ali slišati, kako terdoserčno in termasto nekteri očetje s svojimi sinovi ravna jo, in da veči del njih zanemara jo in se kar ne zmenijo za njihov uk in odgojenje. Kadar je take reči sam pri sebi premišljeval, in se mu je milo delalo, je večkrat izustil: „Kako ves drugačen je moj oče, kakor pa drugi, ki je vidim! Zares bi bil jaz zlo hudoben in nehvaležen, ako bi se prederznil kedaj tako živeti, da ne bi izpolnil upanja in povernil ljubeznjive skerbi njegovega mehkočutnega serca za me!“ — Ti in taki sklepi, ki jih je sam pri sebi delal, so bili vedno

terdnejši, in take misli so ga tudi živo spodbadale k stanovitnemu izpolnovanju njegovih dolžnosti: ali bile so tudi nar močnejši jez in obramba proti napadom mladostnih strasti in proti zapeljivim izgledom popačenih tovaršev.

Po tem takem si je bil Anaklet že pridobil ime marljivega, učenega in modrega mladenča, in dobri Lenard je bil že nar srečniši človek na svetu, ker je videl, da se zmirom bolj izpolnuje velika želja njegovega serca, namreč dobro izrejenje njegovih otrok. Tudi je že resnobno misliti začel, da bi še ona dva mlajša Anakletova brata na ravno tisto pot pripravil; toda nobenemu ni tukej na svetu dano, vedno popolnoma srečnemu biti. Huda bolezen se je Lenarda lotila, in v malo dneh h koncu življenja pripravila, in Anaklet je komej še za časa prišel, da je zadnje besede svojega umirajočega očeta sprejel. V sredi smertnih težav, ko pred njega stopi ta njegov nar ljubši sin, se ubogi Lenard še posili nasmehniti, mu poda roko, ki se je že vsa tresla, in mu takole govori: "Bal sem se že skorej, da mi bo moja silna bolezen še to zadnjo tolažbo vzela, tebe še enkrat pred smertjo videti in s tabo govoriti. Jaz te popustim v nar lepšem teku tvojega popotvanja po tej dolini solz; veliko boš še prestati imel, toda zavoljo tega ne obupaj. Nič ti ne zapustim, zato ker tudi

nič nimam; če boš pa stanovitno po poti po-
božnosti in poštenosti hodil, ti Bog gotovo ne
bo kratil potrebne pomoči; tudi boš kekega
prijatelja, kako blago dušo našel, da se bo
usmilila moje zapuščene družine. Ta mati in
ti otroci, ki tukej okoli mene stoje, so od zdaj
zanaprej tvoji, jaz je tebi izročim; ne pripo-
ročujem ti jih, ker dovolj poznam tvojo blago
usmiljeno dušo. Ti veš dobro, da so bili ved-
no tako dragi mojemu sercu, kakor ti sam, in
veš tudi, kako silno sem jih ljubil. Težavno
se ti bo morda zdelo, da moraš v svojih mla-
dih letih prevzeti tolike skerbi in težko breme
gospodarstva; ali sveta vera, v kateri si izrejen
in dobro podučen, ti zapové, da z udanjem v
modre naredbe Božje previdnosti to prevzameš;
in s poterpežljivostjo, s poštenostjo in previd-
nostjo boš vse premagal.“ — Tedaj se je k
drugim sinovom obrnil in rekel: „Vi pa spom-
nite se, da morate svojega brata spoštovati: jaz
umerjem s terdnim zaupanjem, da bo on mene
popolnoma vam nadomestil; upam tudi, da bo
očetov blagoslov, s katerim vas popustim, iz ne-
bes na vas prišel in vam zadobil vedno spravo,
mir in prijateljstvo.“ — Kadar Lenard te besede
izgovori, povzdigne svojo umirajočo roko, in
blagoslovi svojo družino, ki okoli njegove pos-
telje kleči; tako da se milo stori vsim pri-
jateljem, ki so pri tem lepem nastopu nazočni.

Kmalu potem je začel pojemati, in smert se mu je naglo bližala; ni žena, ni otroci ne zapustijo njegove postelje, dokler je še dihal, in eden pred drugim so mu stregli te zadnje ure njegovega življenja, in so mu še tako svojo ljubezen skazovali; niso pa mogli serčne žalosti zakriti, ki so jo občutili, da zgubijo tako dobrega očeta.

Mladenči! tudi vi utegnate enkrat postati očetje in gospodarji. Poglejte tukej nad Lenardom izgled, ki ni izmišljen, nar ljubeznjivšega, kar se more reči, in nar bolj skerbnega očeta. V nar večih stiskah svojega domačega ubožstva, pod težkim bremenom velike družine, ni moglo nič zatreti kedaj, ali tudi le zmanjšati njegove duševne moči v prizadevanji, svoje otroke spodobno in modro izrediti in v vsem potrebnem podučiti. On ni bil učen mož, ker je pa ves gorel in resnično skrbel za blagor svoje družine, ga je vendar očetovska ljubezen znajdenega delala. In čeravno ga je prezgodna smert iz tega sveta spravila, je bil vendar že tako globoko vtisnil v serca svojih otrok ljubezen do dela, poštenosti in domače sprave in edinosti, da je letá ljubezen je skozi celo njihovo življenje noter do konca nerazdružljivo spremljala. Tolikajn je premoglo čez očetovsko serce resnobno premišljevanje za časa čez važnost dobrega odgojenja svojih otrok!

II. Prijateljstvo bratov.

ahko si je misliti veliko tarnanje družine po Lenardovi smerti in obilne solze serčne žalosti, ktere so prelivali njegovi hvaležni otroci zavoljo zgube moža, ki jim je bil v resnici oče poln ljubezni, delaven in moder, kakor so si ga le želeti mogli. Po toliki nesreči bi utegnil kdo misliti, da ena mati in sedem otrok, mej kterimi nar starši ni bil še dvajsetega leta dopolnil, brez očetove pomoči, brez vsega premoženja, ne morejo nikakor na drugo misliti, kakor na poterpežljivo prenašanje ubožtva in pomanjkanja vsega potrebnega, in da niso nikakor več mislili na napredovanje in olikanje v oziru odgojenja otrok. Toda Anaklet je bil serčan in enacih misli, kakor njegov rajni oče, in je že pri njem videl, kolikajn se zamore storiti tudi pri vsih stiskah domačega ubožtva. Začne se tedaj posvetovati z materjo in z brati, kaj bi bilo zdaj nar bolje, in kaj jim je storiti v teh žalostnih okoliščinah: in sklenejo pogumno, da se hočejo še na dalje po tem ravnati, kar je bil njih rajni oče že začel.

Anaklet se verne tedaj nazaj v mesto, in se začne zopet z novo gorljivostjo pridno učiti. Gerard, komej eno leto mlajši od Anakleta, je bil tudi že nekaj zdravilstva se poprijel, in je ostal zdaj doma pri družini. Mati in sestre so si prizadevale marljivo ženska dela opravljati, da so si tako kaj služile. Vsi so si pomagali in se vzajemno ljubili, in spoštovani spomin ranjcega očeta jih je vkup sklepal in zedinoval v enodušno mišljenje, ki je naduševalo in vodilo vsa njih djanja v obči blagor cele družine. Ta delavnost in domača edinost je obudila še bolj sousmiljenje prijateljev in pomočnikov, ki so v nar silniših okoliščinah tej vredni družini blagoserčno pomagovali. Mej temi je bil prijatelj, kateri je bil že mnogo Anakletu pomagal; ko je zdaj videl, da je tretji nar mlajši brat Ferdinand že petnajsto leto dosegel, in se vendar ni še vedelo, v kakšen stan ga dati, ker ni bilo potrebnih pripomočkov, se je velikodušno ponudil, da ga hoče on k sebi v odgojenje in nauk vzeti, in lekarstva učiti, ker je bil on sam lekar (apotekar). To nenadnano djanje dobrotljive prijaznosti je Anakleta z velikim veseljem napolnilo, ker je videl, da je zdaj tudi za tega brata nenadjana pomoč prišla, tako da se bo mogel spodobno in pošteno preživiti, že zdaj in tudi za prihodnje dni svojega življenja.

Pokliče tedaj precej v mesto Ferdinanda, in ga izroči prijatelju, kateri ga je prijazno sprejel in precej ga začel lekarstva skerbno učiti. Mej tem je Anaklet svoje šole dognal, in je postal dohtar zdravilstva. Gerard, drugi brat, ki je na deželi prebival, si je tudi zmirom zlo prizadeval se vsega naučiti, kar mu je bilo v njegovih okoliščinah mogoče; tudi je že večkrat svojo gorečo željo pokazal v očitne šole stopiti. Letà njegova želja se je tudi Anakletu pravična zdela; toda treba bi bilo, da bi tedaj on sam mesto popustil in na deželo šel in skerb za družino prevzel, zato da bi mogel Gerard iz doma iti se učiti. Težko se mu je vendar zdelo, da mora v majhno vas in tako svojo srečo zanemariti, ktero bi bil lahko v velicem mestu dosegel; še veliko težja mu je morala biti ta žertva, ker je ravno imel lepo priložnost se dobro oženiti, in tako svojo srečo v mestu še precej dobro vstanoviti. V teh dvomih svojega nagnjenja in svojega serca misli Anaklet vedno na veliko škodo, ki bi jo terpela njegova hiša, ako bi jo on zapustil; imel je vedno pred očmi zadnje sporočilo svojega umirajočega očeta, ter pomisli, da če sklene, stanovitno voditi modro odgojenje svojih bratov, on prevzame res nar težavniši, toda tudi nar bolj hvale vredni del očetovskih skerbi in blage in dobrodeljne duše. Potem ko je

tedaj čez vse to dobro premislil, sklene na svoje lastno dobičke kar ne gledati, in rajše vse prestati, kakor pa hišo zapustiti, na katero je bil navezan ne samo z resnično ljubeznijo in in prijateljstvom, ampak tudi z vezmi kervi in narave.

Gerard se tedaj v mesto poda, obiskovat očitne šole zdravilstva, in ker je že nekaj znanja v tem si poprej bil pridobil, in posebno, ker ga je vodil starši brat, je naglo napredoval, tako da je bil o svojem času tudi on očitno pohvaljen in za zdravitelja spoznan.

Anaklet je mej tem pogumno nosil težave svojega pohlevnega stanu, zadovoljin, da je le s svojim lastnim delom in trudom nekoliko si svoj stanboljšal; tudi mu je šlo že po sreči, da je dve sestri omožil: ali nepričakana novica mu pride to veselje kalit, in žalost se ga loti, ko vidi, da mu ne gre vse po volji. Tisti dobri prijatelj namreč, ki je bil k sebi vzel mlajšega brata Ferdinanda, piše Anakletu list, v katerem mu naznanja, da Ferdinand že nekaj časa sem začinja manj marljivo delati, in bolj pohajati, da se udaja razuzdanosti in ničemarnosti: pravi, da je on skušal ga zopet na pravo pot zavrniti; ker pa vidi, da njegovo svarjenje malo izda, mu oznani, kar se godi. Na to pristavi še, da če ne bo te slabe poti popustil, na katero je zašel, ga on ne

bo mogel več na dalje v svoji hiši terpeti. To pismo je bilo kakor strela iz neba za Anakleta, ki je koj vse žalostne nasledke prevdaril, ktere bi neporedno Ferdinandovo obnašanje imeti utegnilo. On gre zatorej pri ti priči v mesto, si da od svojega prijatelja vse bolj na tanko povedati, kaj in kako se je brat pregrešil, potem vzame brata na stran in mu razložno dokaže, kolikajn se je pregrešil, ter mu takole govori: „Nikoli mi ni kar na misel prišlo, da bom mej težavami, ktere nam je prinesla prezgodna smert našega očeta, tudi kedaj zavoljo tebe take silne britkosti okusil. Od kdaj sem si postal tak vertoglavec, da si že pozabil na svoje ubožtvo in na svojo revščino? Od kdaj sem si tako nespremišljen, da namesti se učiti in delati, začčenjaš pohajati in razuzdan biti? Ker sem hotel ohraniti lepo spravo in mir, v katerem smo do zdaj živeli, sem rad in z veseljem prevzel težko breme gospodarstva na se, dasiravno sem se s tem radovoljno odpovedal vsacemu upanju, kedaj do večje sreče priti. Ali če bo tvoje napačno življenje to meni tako ljubo edinstvo razdajalo, takrat ne vem, kaj mi bo moja serčna žalost s tabo storiti velevala. Ali če ravno meniš, da ti ni treba dosti marati za tarnanje svojega brata, ki te tako silno ljubi, pomisli saj na nezmerno žalost, v katero s tem svojo preljubeznjivo in rahločutno mater po-

grezneš. V žalosti vdovstva njo tolaži samo to, ker vidi, da se njeni otroci mej sabo ljubijo, in si eden drugemu pomagajo. Jaz ji nisem še do zdaj povedal, kaj me je dans sem k tebi prignalo. Ali če boš pri svoji slabi navadi terdovratno ostal, in še na dalje pohajal, bom prisiljen ji vse povedati, ter ji razodeti razdor naše hiše; ona bo zavoljo tega neizrečeno tarnala in žalovala, in tebi ne ostane potem kot grizenje vesti, ki ti bo očitala, da si jo ti prezgodej v grob spravil. Kaj bom pa rekel prijatelju, ki te je tako velikoserčno v svojo hišo vzel, in si toliko prizadeva te učiti? On je videl ubožtvo, v katerem bi bil ti vedno ostal, in se je tebe usmilil: in ti si tako hvaležen, kali, za toliko dobroto? Ako se še ne poboljšaš, prisiliš tega redkega prijatelja, da te nejevoljin, in po vsi pravici, od sebe zapodi; in na to, kako se boš mogel opravičiti, reči in dokazati, da nisi mladeneč neporeden in nehvaležen? In, ali ne misliš nikoli na žalostne nasledke svojega napačnega zadržanja, ktere boš gotovo okusil, ako se boš na dalje tako vedel? Poslušaj tedaj, kaj jaz mislim: jaz sem namreč vselej pripravljen za tvoj blagor vse žertvovati, in to zadeva mojo čast. Ako bi imel jaz zavoljo tebe, tebe zagovarjaje, deržan biti za človeka neumnega, nespametnega in nehvaležnega, te bom gotovo tvoji sovražni osodi

prepustil. Pomisli en malo, in potlej skleni, kaj ti je storiti.“

Te besede, ktere je Anaklet ostro in s velikim potiskom govoril, so globoko v Ferdinandovo serce segle, da je v svoji sramoti bratu sveto obljubil, da se hoče gotovo poboljšati, in mu nikoli več nobene priložnosti nove žalosti dati. Kar je obljubil, je tudi zvesto in možko spolnil.

Predno se je Anaklet iz mesta odpravil, je vse prijatelju povedal, kar je govoril Ferdinandu, ter je pristavil: „Vi ste prostovoljno in iz zgolj blagoserčne dobrotljivosti mojega brata k sebi vzeli, vi ste spolnili moje želje in še clo več storili, kakor bi bil zamogel sam od vas upati; ker nikoli ne bi bil se jaz prederznil, toliko od vas prositi: zato bom, dokler sem živ, to vaše djanje imel za gotov dokaz, da ste moj resnični prijatelj. Iz tega zamorete torej lahko spoznati, kako mi je žal da vam moj brat tako slabo povračuje vaše dobrote. Zaupam pa vendar, da vam ne bo žal zavoljo tega, kar ste mu do zdaj storili, in da boste tudi vprihodnjič skerbno nanj gledali, in ga modro svarili in zavračali, kadar zopet iz otročje pomote kaj napačnega stori. Ko bi pa moja nesreča se imela tako narasti, da bi moral videti, da zmirom manj mara za svoje dolžnosti, vas prosim že zdaj za takrat, ne mi-

slite nikoli, da sem jaz ravno tak nehvalež-
 než, kakor on. Moja hvaležnost, moje spozna-
 nje, moje spoštovanje za vas.....“ — še je hotel
 nekaj reči, toda prijatelj mu je segel v бесе-
 do: „Zadosti je! midva se dovolj poznavaj;
 vam je znano moje serce, in tudi jaz vaše ser-
 ce poznam. Ako bi tudi vaš brat nesrečen
 izid imel, ostane vendar zmirom neoskrunjeno
 prijateljstvo in spoštovanje, ki je za vas imam.
 Pa terdno zaupam, da v tolike sitnosti ne bo-
 va prišla. Ferdinandovi pregreški so le nasle-
 dek otročje nespremišljenosti, njegovo serce ni
 še pokvarjeno in popačeno. Še bi bil kaj časa
 lahko k vsemu temu molčal; ali ker sem ve-
 del, kako vam za vaše dobrote hvalo vé, in
 kako vas spoštuje, se mi je prav zdelo, vam
 te reči prej poročiti, predno se hudobija v nje-
 govem sercu bolj globoko ukorenini. Jaz mi-
 slim, da se bo zdaj že poboljšal.“ — Te besede
 so otožno Anakletovo serce popolnoma upoko-
 jile; verne se utolažen domu k svoji družini,
 in od zdaj ni imel nikoli več od brata taci-
 h slabih in neugodnih novic. Mej tem se je po-
 nudila za Gerarda lepa priložnost, da je v čast-
 no in dobro službo prišel. Kako leto pozne-
 je se je tudi s Ferdinandom tako pripetilo.
 Anaklet, sam sebi zmirom enak, je posebno pri
 taci- h priložnostih si prizadeval, se vsih potreb-
 nih sredstev poslužiti, da sta njegova brata

pošteno in spodobno do služeb prišla in je prav opravljati mogla; on sam je bil za se zadovoljen, da mu je vse po volji šlo, in da sta ga brata s svojim hvaležnim prijateljstvom častila: in to prijateljstvo, tako redko med brati, jim je tudi mnogo drugih iskernih prijateljev storilo, ki so jim radi in z veseljem pomagali ne le z besedo, ampak tudi z djanjem resnobno in blagodušno k srečnemu uspehu. In če si tudi niso obilnega bogastva in zlata in srebra na kupe napravili, kar se le poredkoma po poti poštenosti in časti zgoditi zamore, so pa vendar svoj revni stan si nekoliko poboljšali, in si tisto srednje premoženje pridobili, pri katerem se dosti lažje najde stanovitna sreča, ki se upati zamore v človeškem življenji.

Na zadnje sta se Gerard in Ferdinand hotla oženiti, in sta to svojo misel staršemu bratu razodela. Anakletu se je ta njuna misel zadosti pravična zdela, in prav rad je v to dovolil. „Ali ker sta sklenila,“ jima reče „se oženiti, in postaneta, ako Bog da, kmalu moža in očeta, mislim jaz, da bodi ta trenutek konec dolžnosti, ktere sem proti vama imel, ker sem vama nadomestoval rajncega očeta. Tada j vama govorim zdaj zadnji krat kot vašin višji; zanaprej mi bo dovolj, da me imata za svojega brata in prijatelja. Pred vsim dru-

gim naj nam bojo vselej sveta imena prijateljev in pomočnikov, kateri so nam dobrote skazovali: ker veliko manj redka bi bila na svetu dobrodelnost, ako bi bili bolj redki nehvaležniki.—Ko si nevesto zbirata, glejta posebno na to, ali ima vse potrebne lastnosti dobre gospodinje. Kadar bosta našla vsak svojo ženo, ki boste nerazdružljivo vama navezani, bi bilo pač sramotno za vaji in nespodobno, ako bi padla v ljubosumnost, ktera je nar nečastniša vsih strasti. Pomnita pa tudi zraven tega, da če postave možem oblast čez žene dajajo, one tudi že za terdno postavljajo, da so možje dosti pametniši in previdniši, kakor one, zato da čujejo s spoštovavno zmernostjo nad njih zadržanjem; in ni ravno redko, da se zgodi, da zakonski možje, ki so v tem odveč nemarni in leni, velike nereda v družinah vzrokujejo.“ —

„Ako vama Bog otrok da, ne pozabita nikoli, da nar prvi učitelji otrok so starši, nar prva šola domača hiša. Čujta vedno nad vsem, kar se v vajnih hišah godi, in pomnita, da nar boljši nauk je dober izgled. Če hočeta dobro pretuhtati, od kod da prihaja dobri ali slabi izid učenja pri ljudskih otrocih, bosta skorej vselej našla, da prvi začetek in nagib k dobremu ali k slabemu so otroci imeli od svojih staršev. V južni Ameriki, mej tistimi narodi, ktere so Europejci divje in sirove ime-

novali, ki so bili pa kakšenkrat bolj pametni in bolj pravični kakor mi, se je tudi postava našla, po kateri so zavoljo hudobij sinov bili njih očetje ostro kaznjeni. Pomnita, da je nar slajša in nar močnejša vez človeške družbe ljubezen. Ravnajta tako, da bodo vajni otroci v vama imeli umna učenika, odkritoserčna prijatelja, ne pa čmerna in termasta grajalca. Ako mi še vedno radi z omajanim srcem gledamo obraz svojega očeta, ki je na platno zrisan, se to ne godi samo zato, ker je bil on naš oče, marveč zato, ker nas je popustil popolnoma prepričane, da nas je zares rad imel in v resnici za nas skerbela, ker je nar večje žertve doprinašal, zato da nam je poskerbel nar boljše odgojenje, ki mu je bilo mogoče. Ne mika nas in ne gane toliko oče, kolikor prijatelj. Vaju otroci bodo lahko na slaba pota zašli, če je bosta tudi doma prav skerbno in modro učila, ker na tem svetu je žalibog! vse polno nevarnosti in pasti skritih nespremišljeni mladosti; ali če bosta znala svoje otroke prepričati, da sta jim vidva nar boljša prijatelja, bo to prepričanje imelo vselej veliko moč, je na poti njih strastnega življenja ustaviti, in nazaj na pravo stezo zavrniti. Glejta! tako sem jaz mislil, po teh pravilih sem se jaz sam do zdaj ravnal, ko sem si prizadeval, vama očeta nadomestovati. Če kakšenkrat moje obnašanje proti

vama ni bilo dovolj modro, se je to zgodilo le zavoľjo pomanjkanja skušnje, nikoli pa iz pomanjkanja resnične želje in skerbi za vaju blagor. Če moje skerbi in moj trud zasluŹijo, da mi kako hvaleŹnost skaŹeta, tako ne iščem druge, kakor samo vaju vedno prijateljstvo.“ — „Ne samo prijateljstvo,“ odgovori Gerard Źivo in s krepko besedo, „ampak vso hvaleŹnost ti ohraniva vedno, in vse serčno spoštovanje. Mi dva spoznava, da je naju sreča večidel tvoje delo; brez tebe ne bi bila morda nikoli se iz velicega uboŹtva izkopala, v katerem sva na svet prišla; spoštovati te morava kot svojega učitelja, prijatelja in dobrotnika.“ — Ferdinand je vse to, kar je Gerard govoril, s kimanjem glave in z roko poterdil. Na zadnje se razidejo, ali pri ločitvi so vsi trije solzne oči imeli. Źivelci so potem kot resnični prijatelji, in dasiravno so bili daleč eden od drugega, so vendar pri vsaki priloŹnosti si vzajemno skazovali narŹivejše občutljeje resnične dobrohotnosti, in so tako vsem s svojim lastnim izgledom kazali, kolikajna se sreča druŹine povikša, kadar k vezem kervi pridejo še močnejše in slajše vezi resničnega prijateljstva.

III. Ujec in ujčnik.

og pa ni še hotel jenjati skušati nežne občutljivosti Anakletovega serca, in prihranil ga je še za druge skušnje.

Ena Anakletovih sester je bila omožena štiri milje daleč od njega. Neprevidoma mu pride novica, da jo je huda bolezen popadla, da že umira, torej da naj le hitro podviza, ako jo želi še enkrat pred smertjo videti. Anaklet pové žalostno novico s potrebno previdnostjo svoji preobčutljivi materi in koj odide. Pride k sestrini postelji in jo najde, ko je umirala, in je že tako bila iz se, da ga že ni več spoznala. To videti se Anakletovo serce od žalosti skorej razpoči, in je dosti solz prelil. Mej tem se je bolezen in terpljenje umirajoče zmirom hujšalo, in kmalu potem je v njegovih rokah dušo pustila. V žalost pogreznjeni Anaklet se loči od mertve sestre, in tu mu pokažejo pervikrat dete, njegovega ujčnika, ki so ga iz maternega naročja bili vzeli, in ga zdaj dojnci izročili. Bilo je to dete v obličju popolnoma svoji rajnci materi podobno, kar je v Anakletu še bolj spomin na rajnko ohranilo,

in njegovo vžaljenje zavoljo njene nagle smerti ponavljalo. Dasiravno pa je bil sam v toliki žalosti, se je vendar silil, žalostnega svaka tolažiti in ga je zagotavljal, da mu hoče biti tudi zanaprej prijatelj, kakor dozda; priporoči njemu in njegovim ljudem serčno in s krepko besedo svojega mladega učenika, ter se nazaj na svoj dom verne. Tarnanje zavoljo zgube sestre v cvetoči mladosti, ktera ga je vselej spoštovala in imela kot svojega očeta, in sousmiljenje za učenika, siroto že v plenicah, ni bilo samo, kar je Anaklet na poti proti svojemu domu resnobno premišljeval: on je tudi že v duhu previdel neizmerno žalovanje svoje matere, in svojih družih sester, kadar bodo slišale žalostno novico, ktero jim je on nesel.

Po neogibljevem žalovanju, ki je morala ta neugodna novica njim vzrokovati, je začel Anaklet precej misliti na malega učenika, ki se je Lenard klical, kakor njegov materni ded. Kadar je bil od mleka odstavljen, ga je hotel za nekaj časa pri sebi imeti, zato da bi ga on v svoji skerbi imel; ker ga je hotel sam zdraviti in po mogočosti krepčati, ker se mu njegove telesne moči niso zdele dovolj krepke. Njegov svak se je bil mej tem vdrugič oženil, in kmalu je bil oče veliko otrok; ni mu šlo tudi vse po sreči, in tako se je bilo njegovo premoženje silno zmanjšalo. Anaklet je tedaj

videl, da bi njegov ljubi učenik, ako bi nazaj k svojemu očetu prišel, neogiblivo moral svoje dni prebiti v zanemarjenju in ubožtvu. On pa ni mogel te misli prenesti, zato rej sklenc svoje skerbi in svoje premoženje tudi z učenikom deliti, da bi ga mogel spodobno izgojiti. Da je pri tem svojem sklepu še terdnejše obstal, je delala živečnost in odkritoserčnost učenika samega, in odobrenje njegovih dveh bratov, ki sta bila tudi pripravljena, se pri tem hvalevrednem početju djansko vdeleževati.

Da bi to početje srečniši izid imelo, je Anaklet menil in za prav spoznal, ga zdravilstva učiti, ker je on sam že zdravitelj bil, in torej je previdel, da mu bo v tem on sam že veliko ložej pomagal, in za njegov vedni napredek skrbeti zamogel. Začne tedaj on sam učenika učiti : s potjo ga je učil dveh jezikov, latinskega in francozkega, in si sosebno prizadeval, ga vaditi v znanosti, svoje misli dobro skladati, bolj kakor pa v znanosti skladanja besedi, ker je bil prepričan, da kdor se je enkrat navadil pravilno misliti, se tudi lahko navadi pravilno pisati in govoriti. Ni opustil branja dobrih knjig, namenjenih za očitne in za osebujne ali privatne šole, iz katerih si je nabiral tista pravila, ki so se mu zdela za njegovega učenca nar bolj primerna ; in kar je le mogel, si je prizadeval, da je sam svo-

jega učenika vpeljeval v razne razdele znanstev, katerih poznanje mu je bilo potrebno, da bi potlej s srečnim in zaželenim uspehom se poprijel zdravilstva. Vse to je Anaklet sam storiti si prizadeval, da bi bil pomnožil priložnosti in nagibljeje, utrditi vzajemno zaupanje mej njima in vzajemno ljubezen; zakaj Anaklet je mislil, in po pravici, da je to ena nar prvih podstav, na ktere se ima Lenardovo odgojenje opirati. Tudi to je hotel s tem doseči, da bi učenika tako pozno, kakor bi mu mogoče bilo, v mesto poslal, ker je iz skušnje vedel, da so serca še zelo mehka in ne še [zadosti z vadbo kreposti uterjena, veliko bolj v nevarnosti po mestih, da se jih morivni strup hudobnosti in razuzdanosti prime, kakor pa med manj olikanimi prebivalci na kmetih, ki so tudi po navadi manj razuzdani. Anaklet je z velikim veseljem videl, da se vsak dan bolj razvija duh in serce mladega Lenarda; posebno pa so mu vselej kaj dopadle njegove prijazne in bistrourne misli, zgovorjene, kadar si jih je človek nar manj svest bil, in ki so kazale spoštovanje in ljubezen, ki jo je učenik zanj imel, in ktere si je on prizadeval ohraniti in povikšati z vso svojo močjo in skerbjo.

Mej tem je Lenard dosegel že leta, v kterih je naravni red njegovega uka neobhodno tirjal njegovo preselitev v mesto. Anaklet je

k temu vse potrebno poskerbel in napravil, in kadar sta se imela ločiti, je takole svojemu ljubemu učeniku govoril; „Jaz sem si na vso moč prizadeval, kar sem mogel, da bi bil ta dan še daleč, ko se imava ločiti. Jaz tebe, Lenard moj! prav nerad od sebe pustim; ali tvoj blagor to tirja, zatorej se mirno udam in tudi to prenesem. Samo ta misel me zlo skerbi, da greš zdaj v družbo živet, ki je vsa drugačna, kakor je ta, v kateri si dozdej živel. Tam bo tvoje serce pri vsaki stopnji našlo smernih nevarnosti, katerih se je ogibati; in ravno zato, da bi te obranil takih nevarnosti, sem si mnogo-goverstno prizadeval, ti razlagati in globoko v serce vtisniti dolžnosti pametnega in poštenega mladenča. Ako ne pozabiš tega, kar sem ti govoril, zaupam, da bo že sam pogled na hudobijo ti grozo delal. Toda v silno obljude-nih mestih so mladenči lahko še v drugi nevarnosti, hočem reči, da se jih polasti duh prevzetnosti in nespremišljenosti; to stori človeka mehkužnega, mu vzame krepkost, stano-vitnost in živečnost, tako da ni več potlej za nobeno veljavno in trudljivo delo. Pomni, da je človeška natora že taka, da ga navade dobre ali slabe, katerih se človek navzame v svoji mladosti, večidel spremljajo do silno starosti. Pa, zadosti je tega, kar sem ti rekel; z Bogom, Lenard moj! spomni se vedno na me in

na dobrote, ktere si od mene prejel, spomni se na svojega očeta in ne pozabi njegovega uboštva.“ — Ko je to rekel, je ujčnika objel, kteri mu je s spoštovanjem roko poljubil, in tako sta se na zadnje ločila.

Lenard je nekaj let vse svoje dolžnosti na tanjko spolnoval; ali potlej ga je njegova živečnost iz prave steze odpeljala, da se je začel spačenim tovaršem pridruževati in v kraje zahajati, ki so bili nevarni njegovemu sercu in njegovemu obnašanju. Neki prijatelj, kteremu je bilo priporočeno, da naj čuje nad zadržanjem mladenča, je to reč Anakletu precej pismeno naznanil. Anaklet tedaj, ki ravno takrat ni mogel iz doma iti, je Lenarda k sebi poklical in mu takole govoril: „Jaz si gotovo nisem bil svest od tebe, v to žalost priti, ktero mi po sili pripravljaš. Ali tedaj tako dobro v pameti deržiš moje opomine in svoje lastne obljube? Ali se tako spominjaš na svojega ubožnega očeta? V sitnih stiskah svojega stanu se on s tem tolaži, da ima sina, ki se dobro in spodobno obnaša, in torej upa, da bo zamogel enkrat njegovo starost podpirati. Kaj bo on, nesrečnež! zdaj rekel, kadar bo zvedel, da si ti sam svojo lastno srečo spodkopuješ in njemu vse upanje jemlješ? Ali, kaj si pričakuješ ti od tacega neporednega in razuzdanega življenja, kakoršno si začel? Reci“ —

Lenard, ki je bil vaje, da je ujec ž njim vselej z nar večo prijaznostjo govoril, je bil od teh besed v živo ranjen, kakor tudi od nenavadne resnobe, s katero so bile izgovorjene; torej je ves v sramoti obstal svojo pomoto in obljubil, da se hoče precej nazaj na pravo pot verniti, in v prihodnje s ponovljenim prizadevanjem in z večo skerbjo svoje dolžnosti spolnovati, da bo tako poravnal, kar je dozdaj iz nevednosti in nespremišljenosti napačnega storil. Anaklet se je upokojil, ga je nazaj v mesto poslal, in je nekaj časa zopet dobra sporočila čez njegovo zadržanje prejemal. Ker ni več obiskaval nevarnih krajev in se je marljivo zopet učil, se je tudi vsem zdelo, da se je v resnici in za stalno poboljšal. Ali kaj ne premore čez mladenčevo serce strupena zapeljivost popačenih tovaršev! Začenjali so ž njim šale vganjati in ga zasmehovati, da se zdaj tako modro derži in po čednosti hrepeni. Lenard ni dolgo za vse to prav nič maral, na zadnje je bil pa le premagan, in se je dal bolj kot poprej na pot neporednosti in razuzdanosti zapeljati. Anaklet je to reč precej zvedel; ves nepokojin se poda zdaj on sam brez obotavljanja v mesto. Pride v mesto ob mraku; Lenarda ni doma: njegov prijatelj mu s žalostjo pravi, da je njegov učenik zdaj veliko bolj neporeden, kakor onikrat. Anaklet želi tjekež iti, kjer bi

mogel Lenarda najti mej tovarši; prijatelj mu da služabnika, in ta ga je peljal v malo postransko sobo v neki očitni kavarnici. Ko že blizo tje pride, sliši glascve nejevolje, krega in psovanja; stopi nagloma v sobo noter, zagleda učenika, ki je bil ves iz sebe od togote in jeze; zraven tam vidi hudobnega tovarša s potegnjenim mečem v roki, in dve ženski, ki si prizadevate ji pomiriti; pred njimi pa vidi na mizi karte, nekaj denara, pa vino.— „Stoj!“ zavpije Anaklet, ko ta žalostni nastop vidi; in pri ti priči ga groza spreleti, da se ves trese, merzel pot ga oblije, dol pade na en stol in omedli. Lenard se je pa veliko bolj prestrašil prihoda svojega ujca, kterega si je zdaj in tukej nar manj pričakoval, kakor meča togotnega tovarša, in ves bled in trepetaje si tudi on prizadeva, mu iz njegove omotice pomagati. Ko je hudobni tovarš slišal, kdo da je ta tujec, ki jih je tako neprevidoma prestregel, je proč djal meč, in se je z dvema ženskama tiho proč podal. Anaklet je mej tem iz svoje omedlevice zopet k sebi prišel, in ko je zopet mogel na nogah stati, se je proti domu obernal, služabnik ga je za roko peljal, kateri je bil ž njim sem prišel, in precej za njim je šel Lenard, pogreznjen v nar večjo žalost in sramoto. Ko je Anaklet domu prišel, se je hotel precej v posteljo vleči; za večerjo ni

hotel prav nič drugega kot samo vodo, in želel je sam ostati. Celo noč ni kar očesa zatisnil, in ložej si je misliti, kakor pa popisati in z besedami dopovedati, kake misli se njega po noči mučile. Tudi Lenard je to noč ves nemiren bil; ni mu hotla izpred oči pobitost, v kateri je ujca videl, in dobro je že naprej vedel za dobro zasluženost nar hujše pokreganje, katero ga je čakalo. Ko se je dan napočil, se je Anaklet posilil nekaj vžiti, da je svoje spéhane moči enmalo pokrepčal, ter je rekel ujčniku k sebi priti k postelji. Ko noter pride, nepomično v njega svoje oči upre, ene krate globoko zdihne, žalost ga vnovič spreleti, solze se mu po obrazu vlijejo, ter na zadnje takole spregovori: „Moj Bog! v kak žalosten stan so me zdaj pahuile tvoje hudobije!.... To je tedaj žalostni sad, ki sem ga dočakal od tega, kar sem za te storil?.... Kake temotne in strašne misli mi vdiha zdaj tvoja nazočnost, ki mi je bila nekdam tako ljuba in draga!.... En sam hip da bi bil jaz bolj pozno prišel, bi bil morebiti prišel le zato, da bi te videl v tvoji lastni kervi na tleh ležati, in sramotno dušo pustiti.... Oj, zgubljeno je bilo vse moje prizadevanje! zginilo je ko dim vse moje sladko upanje!....“ tu obmolkne, in se jame neutolažljivo jokati. Grozna žalost in solze Anakletove so serce Leonardovo tako pobile, da se ni mogel več uder-

žati; ves osramoten in prestrašen, s pobeseni-
mi očmi gre ven iz uјčeve spalnice, in ni kar
besedice pregovoril; hiti naglo poiskat prijatelja,
v čegar hiši sta bila, prime ga tesno za roko, in
mu z objokanimi očmi in z vednim ihtenjem
takole govori: „Tecite, za Božjo voljo! tecite
pomirit prežalostnega mojega uјca. Recite mu
v mojem imenu, da žalost in kes čez moje
dozdanje napačno življenje sta se do verha na-
rasla, in mi serce teržeta na kose. Recite mu,
da čutim vso grozo svoje hudobnosti in gerde
nehvaležnosti, in da sem terdno in resnično
sklenil si prizadevati, da si vnovič zaslužim
njegovo odpuščenje in njegovo dobrohotnost.
Recite mu, da hočem raje umreti, kakor da
še enkrat vzrokujem toliko tarnanje tako do-
brotljivemu uјcu, ki je vreden, da se na vso
moč ljubi in spoštuje.“

Prijatelj je to rad na se vzel, ker je videl,
da je Lenard v resnici od nenavadnega ster-
menja ves presunjen. Prizadeval si je, kakor
mu je bilo le mogoče, Anakletovo serce upo-
kojiti, in mu je pravil od sklepov in obljub
skesanega uјčnika; toda Anaklet se ni dal
tako lahko utolažiti, ker mu je bila ostala
pregloboko v sercu vtisnjena strašna prigodba
preteklega večera. Mej tem je prišel čas, da
je moral Anaklet zopet iz mesta domu iti, in
Lenard je pred njega stopil s plahim glasom

se poslovit, s solzuimi očmi in z očitno sramoto v obličji. Anaklet, ki je bil že precej svoje serce upokojil in umiril, učenika resnobno pogleda, ter mu reče: „Od zdaj naprej ti ni treba k meni hoditi ni po svete ni po svaritve ali opomine, jaz ti nočem biti nikakor več nadležen: misli sam, kako se boš živil in preskerbel, jaz pa bom tudi le sam za se skerbel. Slišim praviti od prijatelja, da me hočeš zopet zagotoviti, da se kesaš; ali kako hočeš, da se bom še na dalje na te in na tvoje besede zanesel? Naka! rajše hočem po sili spraviti iz svojega serca ljubezen, ki sem jo po nesreči dozdam za te imel, in te tako tvoji lastni osodi prepustiti.“ — To reče, in stopi v kočijo; Lenard mu je hotel roko poljubiti, ali Anaklet mu tega ni pripustil, in je odšel.

Ta ostrost, s katero ga je ujec vzdajnič sprejel in popustil, je bil zadnji mahljej na Lenardovo serce, tako da je nekaj časa osupnjen ondi postal in se ni ganil z mesta; potlej se je začel neutolažljivo jokati, šel je domu v svojo sobo, in se je v svoji žalosti in obupu na posteljo vergel. Prijatelj pa ga ni celo samega pustiti hotel v njegovi presilni otožnosti, temuč mu je na strani stal, in skušal mu zopet v serce vdahniti tolažljivo upanje, da zamore še zmirom enkrat ujca potolažiti, ktere ga je tako grozno razžalil: saj on ni dru-

zega pred očmi imel, kakor svojega učenika za stalno na pot čednosti zavrniti, in je bil zavoľo tega na skrivnem prav krepko svojemu prijatelju priporočil, da naj nad njim čuje, in se stermeja in strahu posluži, v katerem je tačas bil, da tako bolj občuti grozni prepad, ktereга si je dozdaј sam sebi kopal. Anaklet namreč ni mogel verovati, da bo učenik v svoji hudobnosti terdovratno obstal, in da bo neobčutljiv pri tarnanji svojega uјca, ki ga je vselej kot ljubeznјiv oče imel. In v resnici so njegove solze, njegova silna žalost, njegovo tarnanje v Lenardovem sercu utisk zapustile, ki po navadi spremembo za celo življenje vzrokuje. Tudi se je že ta novica razglasila mej znanci, da ga je prestregel uјec v tako sramotivnih okoliščinah; začel je tedaj živo občutiti težo očitne sramote. Hudo posvarjenje uјčevo in njegovo protenje, da ga bo popolnoma zapustil, ga je tudi silno prestrašilo: ali nar bolj mu je v spominu ostal njegov jok in omedlevica, v ktero ga je videl pasti. Nikakor ni mogel več pozabiti nepreteržene verste tolikajn resničnih in vednih dokazov prave dobrohotnosti; in ko je premislil, da mož, kakor je bil Anaklet, ki je v tolikih prigodbah svojega življenja zmiror veliko serčnost, velik pogum in krepko dušo skazal, se ni mogel več uderžati, je obledel, je omedlel, kadar je videl, da ima učenik

zgubiti čast in življenje : je vse to vkupej zedinjeno delalo globok utisk v Lenardovem sercu, in je vzrokovalo popolno spremembo njegovega obnašanja. Daleč je zdaj zmirom stal od vsih nevarnih krajev, ogibal se je vsacega nevarnega tovarša, vse moči svoje duše je zedinil k trdnemu sklepu, popraviti veliko razžaljenje svojega lastnega dobrega imena : in modro zadržanje in marljivo učenje in stanovitno stopi na mesto dozrajne razuzdanosti. Lenard je skušal večkrat ujcu pisati, spričevati mu svoj kes in svojo žalost ; tudi prijatelj, ki je nad njegovim obnašanjem čul, mu je pisal, da je prepričan, da se je Lenard v resnici in za stalno poboljšal. Tako se po malem Anakletovo žalostno serce umiri, namesti žalosti mu pride tolažba, in ko je bil na zadnje tudi on prepričan, da je njegov ljubi učenik stanovitno poboljšan, mu je on sam pisal, in ga zagotovil, da je ž njim spravljen, ter mu je serce delal, da naj na poti čednosti, na katero se je vernil, in pa v spolnovanji svojih dolžnosti vedno napreduje. Lenard neutrudljiv obstane v svoji gorečnosti, in s častjo se izšola. Ko je postal dohtar zdravilstva, si je tudi Anaklet prizadeval, mu častno službo pridobiti, da je s hvalo in ne brez dobička svojo znanost v djanji pokazati mogel. Zdaj posebno je Lenard zmirom bolj spoznaval velike dobrote, ktere mn je Anaklet

storil, in vedno bolj živo občutil njih ceno in veljavo. Videl je namreč vsaki dan, kako ves drugačen je njegov stan, kakor pa stan tolikajm družih mladih verstnikov, ki so bili ravno tako, kakor on, od ubožnih staršev, in je premišljeval vedno trude, terda dela in poniževanja, katerim bi bil tudi on podveržen, ako ne bi ga bila dobrotljiva roka njegovega ujca podpirala in mu pomagala. Take misli so ga vselej speljale na spomin cele dolge verste vednih Anakletovih dobrot, in v takih trenutkih mu je pogostoma liste pisal polne ljubezni in hvaležnosti, in vsakrat se je potožil, da ne dobi dovolj besedi pripravnih, mu prav izgovoriti in dokazati zmirom več hvaležnost, ki jo je v svojem sercu zanj čutil.

Pa Anaklet je že dosegel sedemdeseto leto svoje starosti; njegova navada, zmirom in mnogo brati, mu je naklonila bolezen v očeh, ki je po malem rasla, dokler ni nič več videl in je oslepel. V tej nesreči je mislil Anaklet svojo službo popustiti, in se z majhno penzijo zadovoljiti, da bi zamogel preživeti še tisto malo, kar mu je življenja ostajalo, toda Lenard ga je prestregel; on je popustil svojo lastno službo, in je šel k njemu s terdnim namenom, vprihodnjič ž njim živeti, in njega nadomestovati. Ko Lenard pride in Anaklet njegov glas zasliši, se vzdigne, in tipaje ob steni z rokami

si pomaga, da mu na proti gre, ter ga objame in reče: „Tvoj prihod dela, da ne čutim več ni teže let ni svoje nesreče; kaka lepa prilžnost te je semkej mi prinesla, me tolažit in poveselit?“ — „Moja nar svetejša dolžnost“ odgovori Lenard: „jaz sem sklenil z vami živeti, in vas tukej nadomestovati, in prav srečnega se bom štel, ako bom zamogel saj enmalo poverniti neštevilne dobrote, ktere sem od vas prejel.“ — „Jaz sem ti prav hvaležen“ povzame Anaklet, „za to tvojo serčno skerb; ali pomisli, da si tako svojo službo zmanjšaš, in da boš tukej manj zaslužka imel; jaz pa ti nočem biti nadležen. Verni se le nazaj na svojo prvo službo; jaz upam, da mi ne bo primanjkovalo, česar potrebujem za ta kratki čas življenja, ki mi še ostaja.“ — „Jaz sem že svojo službo zavoljo tega popustil“ odgovori Lenard; tedaj vas zdaj po nobeni ceni več ne zapustim. Kdo kali bi me mogel obvarovati graje, da sem nehvaležen in nečlovečen, ako bi se prederznil v tem stanu vas zapustiti? Dobro vem, koliko sem vam dolžan, zato me ne bo moglo nič družega od vas odtergati, kakor smert.“ — „Blagoserčni Lenard!“ reče zdaj Anaklet, „tvoja hvaležnost preseže silno moje dobrote. Pojdi sem, da te objamem! Ker si tedaj terdno sklenil, da hočeš pri meni ostati, ne bom

več nesrečen, in misel, da bom v rokah tako velikodušnega in meni tako ljubega moža dušo pustil, mi bo tudi veliko groze pred smertjo vzela.“

Anaklet je potem še nekaj let živel, bil je zmirom prav miren in še precej vesel, dasiravno je čutil slabosti starosti in je bil slep. Lenard je vse ure dela proste ž njim prijazno kremljal, se vselej po njegovih svetih ravnal, in se marsičesa od njega še naučil. Na zadnje pa je slabost starosti Anakleta na posteljo vergla; in zdaj je Lenard nar bolj si prizadeval, njemu svojo hvaležnost skazovati, ker je vedno sam bil pri umirajočem uju, sam s svojimi rokami mu je stregel, in nikoli ni ga zapustil, dokler ni videl, da mu je v njegovih rokah dušo pustil. Pogrebščino mu je tako častno napravil, kakor mu je bilo le mogoče; na grob mu je postavil spominek, na katerem je bil od njega napis djan, ki je bil očiten dokaz njegovih občutljejev, žalosti po njegovi zgubi, in hvaležnosti do njega, ki mu je bil učitelj, prijatelj, in dobrotnik: občutljeji, kateri so bili dosti bolj, kakor v marmeljnu, vtisnjeni za vse čase v njegovem sercu.

IV. Hvaležni prijatelj.

Moric Maroni je v 22. letu svoje starosti starše zgubil, ki so mu po svoji smerti razun odgojenja, kakor se olikanemu človeku spodobi, le malo premoženja zapustili. Da bi torej svoje premoženje kaj pomnožil, ter zamogel spodobno živeti, so mu nekateri prijatelji svetovali, da naj gre v poglobitno mesto cesarstva, in da naj tam svojo srečo poskuša, ker zna nemško. Kakor mu svetovajo, tako stori: preskerbi se s krepkimi in častivnimi priporočilnimi pismi, gre na Dunaj, in se poda k vsem tistim osebam, katerim je bil sabo pisma prinesel. Mej temi je bil neki Lojze Goertz, zlo pošten in marljiv mož, kteremu je knez Lichtenstein popolnoma zaupal, in je oskerboval vsa njegova opravila in njegovo celo neizmerno blago. Ravno je knezu manjkal tajnik: Lojze mu hvali tega laškega mladenča, in mu ga za to službo priporoči; knez ga torej pri ti priči s častnimi pogoji v službo vzame. Za nekaj časa potem se je Moricu primerilo, da je mej drugimi

osebami, ktere je na Dunaji spoznaval, tudi enkrat videl mlado dekle, ki se je klicala Julija Heilmann. Ona je bila vedno s svojo materjo pri svojih domačih opravilih, ni kar poznala napačnih šeg, oblačila se je spodobno po svojem stanu, in si ni iskala nepotrebnih lišpov in dragih oblek, in družih takih ničemurnih reči, ki bi imele biti predmet občega zaničevanja, mehkužne mladenče pa po navadi tolikajn mikajo. Želel je se ž njo oženiti, kar je tudi dosegel; in v kratkem je tudi on oče postal, kakor je že bil Lojze. Moric je tedaj videl, da je v tej častni in dobri službi dovolj preskerbljen, imel je pametno in pošteno so-prugo, bil je oče otrok, ki so bili njegovo upanje za stare dni, in za začetnika tolike sreče je spoznal le Lojzeta. Mej tema dvema so se torej od dne do dne uterjevali tisti občutljeji, ki je poznajo samo čedne duše, ker samo take so pripravne in sposobne za resnično prijateljstvo. Več let je tako preteklo, da sta si eden pred drugim uzajemno dobrohotnost skazovala; ali Lojze, dasiravno ni bil še silno star, je hudo obolel, in smert se mu je bližala. Predno je v rokah poštenega Morica dušo pustil, mu je priporočil svoje otroke z besedami, kakor jih natora vdiha vsakemu dobremu očetu v takih zadnjih trenutkih.

Lojzetova vdova je bila zdaj v nar večem

obupu : imela je dosti družine, zgubila je moža, ki je bil njena edina pomoč in podpora ; dasiravno je vedela, da ji bo knez enmalo pomagal, ji vendar še kar nikoli na misel ni šlo, da bo na mesto rajnega Lojzeta postavil njenega staršega sina, ker je bil še premlad in ni imel potrebnih znanosti, tako da ni bil za tako službo. In v resnici knez pokliče k sebi Morica. „Vi vidite“ mu pravi, „da sem v Lojzetu zgubil nar ljubšega moža, ki sem ga imel ; žalost čez toliko zgubo mi jemlje samo ta gotovost, da dobim v vas moža ravno tako skerbneega in zvestega za oskerbljenje mojih opravil, kakor je bil on. Vam torej izročim njegovo službo, ter bom poskerbel, da si enega najdem, kateri bo vašo službo tajnika prevzel.“ — „Ali Lojze je zapustil otroke“ odgovori Moric s spoštovavno prostostjo. — „In kaj hočete s tem reči ?“ — „Reči sem hotel, da tako vreden oče bi lahko imel za svojega naslednika enega svojih sinov.“ — „In vi bi mi svetovali, da naj izročim svoja opravila tako mlademu človeku ?“ — Gospod ! vam ni treba mojih svetov : jaz pravim samo, da odgojenje, katero je Lojze svojim otrokom dal, me uveruje, da se nimajo njih pripravnosti in modrosti meriti po starosti.“ — „Jaz pa mislim“ reče na to knez, „da boste vi dosti bolj po moji volji. Toda za zdaj je dovolj, drugikrat bova čez to kaj več govorila.“

Moricovi sinovi, dasiravno dobro podučeni in vajeni pogostoma slišati sveta imena prijateljstva, čednosti in časti, so bili vendar še premladi, da bi bili zamogli dobro spoznati njih važnost in dolžnosti, torej niso mogli skrivati nejevolje, ki so jo občutili, kadar so videli, da noče oče službe prevzeti, ktera bi bila močno poboljšala njih domače stanje in njih srečo. Tudi Julija sama, dasiravno je bila scer pametna žena in je svojega vrednega moža spoštovala, zapeljana od materne občutljivosti, mu začne z vsim spoštovanjem to reč očitati. „Oj, Julija moja!“, ji odgovori Moric otožen in z omajanim srcem; „ne skušaj še ti, te prosim za Božjo voljo! ne skušaj več moje čednosti, ki je v stiski mej dolžnostmi očeta in mej dolžnostmi prijatelja.... Celi Dunaj bi me po vsi pravici imenoval gerdega nehvaležneža... Ako bi bil jaz umerl, blagi Lojze ne bi bil, ne, pozabil na moje otroke...“ — to reče, pa odide s solznimi očmi.

Mej tem pa knez ni hotel bolj na dolgo pustiti svojih opravil v neredu in v zmešnjavi, in ker je menil, da prihaja Moricov upor od drugod, kakor iz občutljejev resnične čednosti, ki je v današnjih dneh tako silno redka na svetu, ga vnovič k sebi pokliče. „No tedaj!“ mu reče, „kdaj boste vendar prevzeli službo mojega opravilnika?“ — „Gospod! jaz upam,

da mi ne boste dolžnosti naložili, to službo v resnici prevzeti.“ — Saj pa ni milost, za katero vas prosim, in služba, ki jo vam ponujam, daje tudi dosti zaslužka. Tudi ne bi bil nikoli mislil, da zamore oče, ki ima družino, tako malo marati za svoj lastni dobiček, saj zdaj gre na to, da se vaši otroci osrečijo.“ — „Oj gospod! vi mi parate zerce.... Saj vam je znano, da sem za vso svojo srečo Lojzetu dolžnik.... Kadar mi je v mojih rokah umiral, je zdihaval: o moji otroci! moji otroci! Oh!....Oj! nočem biti nehvaležen, ne takemu prijatelju; tudi menim, da ne zanemarjam svojih lastnih otrok, in da jih ne zapustim v revi, ako jih zamerem dovolj obogatiti s poštenostjo, zaslugami in častjo.“ — „Ali se vam pa ne zdi, da me bodo grajali vsi kot nespametnega človeka, ako vsa svoja opravila in celo premoženje izročim mladenču, ki je komej v 20. letu svoje starosti?...“ — „Če je, gospod! samo to, kar vas uderžuje, in če mi res toliko čast skažete, da menite, da sem jaz pripraven za dobro oskerbovanje vaših opravil, se vse to lahko takole poravna: Lojzetov sin naj bo vaš opravilnik, in jaz bom čul nad vsako njegovo stopnjo, in bom porok za vse njegovo djanje.“

Celi Dunaj je že z občudenjem in s pohvalo od blagoserčnega Morica govoril; že je začela Lojzetova družina ga imeti in spoštovati skorej

kot svojega pomočnega boga; še celo njegovi lastni otroci si niso več upali, čez njega tožiti.

Knez, ki je vsredi bliščobe in ponôsa svoje visokosti imel vse občutljeje človečnosti in kreposti, je bil tudi že omajan od krepostne Moričeve stanovitnosti, in se je čutil spodbodenega k velikodušni tekmi. Pokliče tedaj k sebi staršega Lojzetovega sina, izroči mu službo in zaslužke njegovega rajnega očeta, in mu pové, da ta njegov sklep je nasledek večkratnega upora blagodušnega Morica. Zatem je poklical Morica, in mu je rekel, da spodbujen od njegovih krepostnih občutljejev, je namenil se ravnati po njegovih svetih: da je že dal Lojzetovemu sinu službo svojega opravielnika; da pa od tega dneva naprej je tudi njemu ravno tisto plačilo namenil, katero bi imel, ako bi bil ponujeno službo prevzel.

Moric, je od zadovoljnosti ves iz se, hiti na svoj dom, in ko trosi veselje v svoji družini z oznanjenjem, kako dobrotljiv da je knez, njegov gospod, poglej! vdova Lojzetova in vsi njegovi otroci pridejo in vsi s solznimi očmi od tolike radosti, z besedami, kakor le morejo, Moricu, svojemu dobrotniku in družemu očetu, hvaležnost skazujejo.

Moric vidi tako na enkrat vse želje svojega serca spolnjene: vidi, da ga knez raje ima

in više obrajša, vidi zadovoljene svoje občutljive hvaležnosti za Lojzeta, in vidi ob enem tudi prihodke svoje družine pomnožene. Mej tem se vse to tudi povsod razglasi; krepostno Moricevo djanje se zve tudi na cesarjevem dvoru, in svetli cesar, ki je po lastnostih očeta meril lastnosti njegovih sinov, da enemu za drugim njegovih sinov častne službe. Zdaj so Moricovi sinovi prav spoznali, kaj je krepost, in kake nasledke ima tudi že na tem svetu, in so spoznali, po kakih potah jih je vodil njih pošten oče. Moric tedaj češčen od Lojzetove družine, popolnoma spoštovan od svojih lastnih sinov, je postal neomejen gospodar njihovih sere, in je tako prišel do verha nar večje slave in sreče, ktero si more želeli pameten hišni oče.

Nespametni starši! ki s tolikim potom in trudom, in morda tudi s tolikimi zvijačami in goljufijami svojim otrokom bogastvo naberate, ker upate, da si boste tako njih spoštovanje in njih ljubezen zadobili, o kako se goljufate! Če vaši otroci ne morejo v vas videti, kakor človeka bogatega in skopega, ne pričakujte si od njih serca družega, kakor skrivno željo, vas le prav kmalu s krasno pogrebščino do groba spremiti. Dajajte, očetje! dajajte za časa lepe izglede kreposti in poštenosti svojim otrokom, in oni vas bodo spoštovali in ljubili.

Ti pa, Moric ! ki nisi ne izmišljena oseba, ti, ki si vreden, da bi te bolj spretno pero slavilo, kakor je moje, sprejmi resnično spoštovanje sodeželana, ki te ljubi, dasiravno te ne pozna. Bog daj, da bi tvoje krepostno prijateljstvo povsod posnemovalce našlo, ki bi take izglede množili.

1. Te por. Moris? K'niš na izmisljenia 20-
 ta, ki si tveban, da bi te bolj spetno po-
 ro stvarit kakor in moje, spetniti rosnino spos-
 tovanu sodetjama, ki te študi dastavno te no-
 pora. Hov dal, da bi tvoje k'rosetno prijetaj-
 sova, povred p'onomovalec naša, ki bi tako izgle-
 do umozili.

b) POVESTI

PRAVDOSREDNIKA

Luigi
LOJZETA BRAMIERI

PIJACENTINSKEGA PLEMENITNIKA.

b) POVESTI

— PRAVOSREDNIKA

LOJZETA BEAMIERI

PLACENTINSKEGA PLEMENITNIKA

Učite se iz izgledov pravično živeti,
in ne zaničevati Boga.

Virg. En. VI.

I. Bratovska ljubezen.

otem ko je Juli Cezar padel žertva svoje neizmerne častilakomnosti, umorjen od tistih, ki so presilno po svobodi hrepeneli in negodno, ker svoboda takrat ni imela več ni nekdanje terdne podstave, ni moči se obdržati, so začeli gospodariti nesložni triumvirji;(*) oni si niso eden drugemu nič zaupali, so si vladarstvo sveta mej sabo razdelili, in samo v tem so bili vsi trije ene misli, da morajo vse svoje sovražnike in nasprotnike iz Rimskega izgnati, in je tako osebni svoji osveti žertvovati s tem praznim izgovorom, da so nevarni državnemu miru. V velikem številu teh

*) Triumvirji so se klicali trije višji oblasniki po smrti Julija Cezara.

nesrečnih je bil, ker je tako hotel plahi, vedno sumeči in se boječi Oktavi, tudi Luci Cezar, ujec družega triumvira Marka Antonija.

Ta nesrečnež, kteremu je bil dal dobrotljivi Bog nar lepše dari, ktere je pa le v zlo obračal, namreč v nasitenje svojih gerdi in ostudnih strasti, ta nesrečnež pravim, ki je malo prej cilj bil Ciceronove zgovorne in hude nejevolje, za česar voljo pa se je že hudo maščeval nad njim; je stanoval v Rimu, in ni skerbel niti mislil na drugo, kakor na to, da so se grozovitne kervave obsodbe njegovega sodnišča na tanjko spolnovale, ter je strašno pasel svoje oči nad obglavljenimi in razmesarjenimi trupli tistih krepostnih državljanov, ki se niso mogli rešiti in pred tolikim silništvom pobegniti.

Luci Cezar je mislil, da zanj ga ni bolj varnega in slajšega pribežališča, kakor njegova sestra Julija. Ker je bil ž njo vred od mladih nog izrejen, malo starši kakor ona, enakih ž njo lastnij in enake kreposti, jo je tudi zmirom serčno rad imel, kakor ga je tudi ona rada videla; in te svete vezi kervi so bile še ožje stisnjene od uzajemne prijaznosti in spoštovanja. Mark Antonijeva mati je iz serca zaničevala krivična in sirova povelja triumvirov, ki so slehernega v smert obsodili, kateri bi bil pod streho vzel enega teh nesrečnih iz-

gnancev. Morda je ona tudi upanje imela, da se bo njenemu stanovanju prizaneslo, in da se divji služabniki ne bodo prederznili tistega ozdja oskruniti, kjer stanuje mati enega teh treh grozovitnežev.

Nesrečni izgnanec je tudi v resnici nekaj časa ondi se veselil tistega revnega pokoja, katerega pripušča strah, ki ni popolnoma odstranjen; skerbi in prizadevanja njegove ljubeznjive sestre so tudi storile, da je imelo življenje zanj še večjo ceno in veljavo. Nar derzniši stotniki, ki so scer nemarno svoje roke močili v kervi svojih lastnih prijateljev, si niso upali Julijni hiši bližati se. Vendar se pa eden izmed njih, ali bolj nespremišljen od drugih, ali pa oslepljen od tistega gnjeva, ki človeka pri mesarenju obide, ko je zvedel za pribežališče Lucija Cezara, ni bal tjekaj se podati z oboroženimi vojščaki, in sabo prinesiti grozovitno pripravo strahu in smerti. Trepetaje so tekle zveste dekle in služabnice k Juliji s to žalostno novico, da oboroženi ljudje hišo na vseh straneh obstopajo, in da ni mogoče na nobeno stran se rešiti ali pobegniti.

Preplašena gospa se je vsa iz se narprej noter mej domače ozidje podala, brezupno jokaje zavoljo bratove nevarnosti; objame večkrat s svojimi rokami sebi druzega brata Lucija, mu moči s svojimi solzami obraz in per-

si, zmirom v strahu, da je ta objem morda poslednji, ker je menila zdaj zdaj ga videti, kako mu neusmiljeni meč persi prebada. Nazadnje se je vendar enmalo iz prvega strahu in omotice prebrihtala; serčnost se ji verne, in gre pogumno do hišnega praga zlobnemu stotniku nasproti, kateri se je že pripravljal s silo v hišo priti, ker ga niso z lepim noter pustilo, in ga takole prav po rimljansko ogovori: „Gerdi grozovitnež! služabnik nar hudobniših in nar krivičniših trinogov! ne prideš, ne, do Lucija, dokler si s tistim mečem, ki tako po krepostni in nedolžni kervi hrepeni, ne storiš poti do njega, in prebodeš te persi in to truplo, ki je rodilo in redilo hudobneža, kateri te je sem k nam poslal, kateri ti je v hudobne roke orožje dal, in ki se ga že sramujem, pa tudi ne morem več brez groze imenovati svojega sina.“ — Ni ji bilo treba več pristaviti. Veličastna resnoba, Julijna serčna stanovitnost, njene krepke in silne besede, morda tudi glas človečnosti in razuma, ki je od nje pot si našel v tisto divje serce, in znabiti tudi ime sina, ktereга se je bal, so storili, da se je stotnik molče in s sramoto nazaj vernil, in svoje morivno orožje in smert drugam nesel.

Kadar je on s svojimi vojščaki odstopil, je bila modra gospa že enmalo utolažena, spoznala je pa vendar dobro, da je ta srečni izid

le kratek in malo terpeč odlog bratove nevarnosti, in ker je želela, da bi bil enkrat popolnoma iz vse nevarnosti, je pomislila na višji in nevarniši sklep, ktereга je tudi hotla precej brez vsega odlašanja speljati. Ona se poda sama, pa serčno in pogumno in brez strahu, na terg, kjer je Mark Antoni s svojima tovaršema na sodnišču sedel, stopi pred nje neprestrašeno in jim reče: „Jaz pridem zdaj sem, da sama sebe zatožim. Usmiljenje, ktero vdihujejo vselej nesrečni, ki so po krivici preganjani, in pa ljubezer, ki jo zanj od njegove mladosti vedno v sercu imam, sta me ganila, da sem dala pribežališče enemu izgnancu. Ti ga dobro poznaš, o Mark Antoni! morda se je tudi tvoja roka tresla, kadar si nesrečno obsodbo podpisal. On je Luci Cezar, meni brat, tebi ujec. Smert sem si zaslužila; življenje zgubiti se bom srečno štela ob času, ko ni mogel noben krepostni človek si ga ohraniti.“ — Tu obmolkne, stoji neprestrašena, in nepremična čaka na odgovor.

Že je bilo Mark Antonija sram, da je oči k tlam pobesil; na te krepke materne besede se je v njegovih persih zbudila otročja ljubezen do matere, ktere politiški gnjev popolnoma udušiti mogel ni, zbudila sta se v njem ljubezen kervi in en ostanek medleče kreposti. Tudi ona dva triumvira se nista mogla ubraniti utisku

nenadjama ji presunečega občutljeja, spoštovanja in začudenja, kterega jima je vdihala gospejina veljava, njena krepka duša in usmiljenje za brata, ki se ni bala vkljubovati ostrosti sodnikov, ki so vse si prizadevali, da bi se jih le vsi Rimljani bali. Nasledek vsega tega je bil, kakoršnega si je bolj želela, kakor pa pričakovala. Obsodba v izgnanje se je za Lucija Cesara uničila, in ljubeznjiva sestra sama je podvizala, njemu srečni izid s solzami radosti oznanit. Zares je bila vredna ta visoka gospa da je zgodovina ohranila njeno slavno ime na veke, obdan z nar večo slavo zavoljo tolike bratovske ljubezni.

II. Dobri hudiček.

Neki plemenitnik Bretonski je imel za družico gospo, ki je s silno lepoto in z nar prijaznim vedenjem združevala nar večo modrost, silno veliko olikanost in zlo dobre lastnije. Ali kolikor je bila narava z njegovo ljubeznjivo tovaršico darežljiva, toliko je bila ž njim sreča skopa, tako da je svoje ne preveliko premoženje izročil skerbi svoje pametne žene, on sam pa se je na morje podal, ker je upanje imel, da ga bo sej v kupčiji enkrat sreča zadela; in tako je skozi več let brez skerbi daleč od svoje žene živel, ker je dobro vedel, da se sme gotovo in brez vsega strahu zanesti na njeno neomadežljivo zvestobo.

In v resnici zadržanje gospé v tem času, ko je bil on iz doma, je bilo tako, kakor je pričakovati od poštene žene in od skerbne hišne gospodinje: zato je njeno častno ime vedno bolj slovelo; spoštovali so jo vsi, kateri koli so jo poznali, in scer toliko bolj, kolikor je bila mlajša, zraven tega zala in silno prijazne postave, in si ni vendar v priložnostih, ki prepogostoma prihajajo tudi v manj spačenih družbah,

nikoli pripustila nobenega tacega djanja, kakoršno, čeravno samo na sebi nedolžno, vendar lahko krepost v sum postavi; ker krepost prav lahko otemni tudi od vsake nar manjše sence, kakor zercalo od diha. Ta njena velika čednost pa, katero je ona po vsi pravici tako skerbno varovala, ni bila pri nji ni tako pregnana, ni tako ostra, da bi bila zavoljo tega se ogibala prijaznega razveseljevanja v poštenih in olikanih družbah; tako da ta zala plemenita gospa ni scer nikoli pozabila, niti spred oči pustila nobene svojih dolžnosti, in je vendar večkrat k svojim prijateljicam in k prijaznemu kremljanji šla, tudi ona sama je kakšnekoli v svoji hiši je zbirala s tisto razumno in modro volitvijo, katero ji je njena pamet vdihala.

Bil je pustni čas. Želja jo je obšla, se enmalo poveseliti in s potjo tudi svojim prijateljem ob tem času navadno veselje pripraviti; vmisli si torej, v svoji lastni hiši napraviti ples, igro in večerjo. Marljivo in skerbno gospodinjenje z moževim premoženjem ji je pripuščalo, da je zamogla brez vse škode ali zgube tako veselico sebi in drugim napraviti. Vse je bilo že pripraljeno, kar se je moglo spodobiti za razveseljenje in počesčenje maloštevilne, toda izbrane družbe. Baklje in svečave so že temno noč razsvetljevale; gosli in strune in cimbale,

in drugi inštrumenti so že veselo péli in urne plesalce in plesalke k plesu vabili; zali pari ozaljšanih mladenčev in dekličev nekaj lepò ošemanih, nekaj neošemanih, so že v lepem redu se v plesu verteli v vsem svojem pravilnem gibanji pokorni sladkemu povelju soglasne godbe.

Darežljiva gospa, ki je to tako lepo veselico napravila, pa se mej tem, ko je nje mož iz doma bil, ni hotla plesa lotiti, je bila že v bližnji sobi z izbranimi prijatelji, je ž njimi mej tem zmerno igrala, ali bolj za čast, kakor za ničemurni dobiček. Kar glej! na enkrat stopi v sobo prav zal ošemanec, v obleki opravičnika, s pravnimi pismi pod pazduho, se približa k mizici, kjer so igrali, vse pričujoče prijazno pozdravi, ter se ponudi, da hoče tudi on igrati s gospodinjo, ki je to veselico napravila. Gospodinja odgovori, da bo rada ž njim igrala. Veržeta karte pet ali šestkrat, igrala pa sta za ne majhen sinesek, in sreča se je vselej zdela sovražna neznanemu, ker je vsakrat gospa dobila. Zdaj so hotli zavoljo tega še nekteri izmed pričujočih se ž njim poskusiti; igrajo z ošemanim opravičnikom, ali on je vsem brez izjemka ves denar podobil. On ni zguboval nikoli, kakor če je s hišno gospodinjo igral, tako da so že okolistoječi začeli natolcevat, da mora biti ta ošemanec kak skriven in bogat njeni ljubej

Ker so si zdaj eden družemu te reči na ušesa šeptali, jih niso mogli tolikaj skrivati, da ne bi bil previdni ošemanec kmalu vzroka tega šepetanja spoznal, ker si je posebno prizadeval zvedeti, kaj oni mislijo in govorijo. Da bi je tedaj še bolj poterdil v teh njihovih krivih mislih, se oberne k nekterim, ki so se ravno čez to natihoma pogovarjali in jim reče: „Jaz sem bog bogastva“ — potegne iz aržeta več mošinj, ki so bile polne svetlih cekinov, potem se oberne h gospej, s katero se je vedno kaj prijazno obnašal, in ji čudno igro s temi besedami ponudi: „Jaz postavim zdaj v igro vse to zlato, vi pa postavite naproti vse kar imate, celo svoje premoženje.“ — Pri tako nezmerni ponudbi se gospa prestraši, in pravi, da ona ne igra tako visoko. On gre tedaj zdaj še dalje, in jo z vso priserčnostjo prosi, da naj pa v dar prejme ves tisti denar, ki je v mošnji. Za tako darežljivo ponudbo ni mogla drugače, kakor se spodobno zahvaliti, ali znala je tudi jo z lepim od sebe odverniti, kakor poprej ponudbo igre.

Mej tem pa je ta čudna prigodba obudila radovednost pri večem delu okolistoječih, tako da so marsikaj začenjali čez njo misliti in čenčati, in da se je vmes tudi marsikaj smešnega godilo. Bila je namreč mej njimi ena dobra stara gospa, ktera je mislila in prav za

res sodila, da neznani ošemanec ne more biti prav nobeden drugi, kakor sam ošeman hudiček. To njeno misel zvé en smešnež iz tovaršije; njemu to kaj [dopade, torej si prizadeva, jo v ti lepi misli poterjati. Budalasta gospa, v ti misli poterjena, ni mogla več tega zamolčati, niti si miru dati, dokler ni svojih misli celi tovaršiji razodela, v kateri je bilo več tako lahkovernih in kratkovidnih, da so ji precej verjeli, in to čudno misel kmalu vzeli za živo resnico.

Šaljivi opravilnik, ki je poprej že z veseljem poterjeval to, kar so okolistoječi od njega sodili, je začel tudi zdaj ravno tako odkrito poterjevati to čudno sodbo, ter je narprej več jezikov govoril, ktere je prav dobro znal, potem pa je rekel: „Jaz pridem iz pekla, da si vzamem eno gospo, ki se mi je že zdavno obljubila, in ne grem proč od tu, dokler je, naj bo že kar koli, v svoje roke ne dobim.“

Te besede, ki so se lepo sklepale s tem, kar je prej delal, so ves sum in strah na hišno gospodinjno zavernile. Maloserčni, katerih domišljivost je bila od strahu razgreta, so bili zanjo v velikem strahu, in že so si po vsi moči prizadevali, pribežati k nar močnejšim sredstvom, da bi tako strašnega sovražnika prepodili. Več jih je bilo, ki niso vedeli kaj bi od vsega tega mislili, ali kaj bi verovali,

kmalu so se smejali, kmalu jih je neznan strah spreletal. Pametne osebe, katerih je po navadi pri vsakem shodu nar manj na število, so mirno čakale, kako se bo ta lepa komedija končala. Zala hišna gospodinja je bila mej temi, in se je tudi še norčevala čez smešni strah, v katerem so bili zavoljo nje tovarši in tovaršice.

Mej tem se je pripravljajal šaljivi opravičnik, ki se je od modrosti svoje družice tako lepo prepričal, in je bil že dovolj šale vganjal, da bi se dal spoznati, kdo da je. Narprej poverne okolistoječim na tanjko ves denar, kar ga je bil v igri od njih dobil, in pristavi: „Učite se iz tega, svoje premoženje s hudičem v nevarnost postavljati, ker on vselej dobi, kadar le hoče.“ — Tako je on, se še na dalje skrivaje, s šalo zakril neobhodno potrebno djanje poštenosti, zakaj ko je ž njimi igral, se je bil poslužil tiste gerde zvijačnosti in krivične ročnosti, ktera srečo kart vselej temu prinese, ki se zna ž njimi pečati. On se je hotel tega poslužiti, ker je takrat to njemu pomagalo k nedolžni in smešni omami ali zvijači; toda zlo bi ga bilo tega sram, ako bi se bil odšemil in se dal spoznati, predno bi bil spolnil dolžnosti poštenega moža.

Na zadnje, ko so že vsi pričujoči prav težko čakali, kakšen konec bo vse to imelo, si potegne šemo raz obraza, in pri ti priči spoz-

najo vsi gospejinega moža, ktera spoznavši ga od radosti na glas zavriska in se mu okoli vratu oklene. Tudi on jo je prav prijazno objel in rekel: „Vernil sem se, potem ko sem bil srečen v kupčiji, in prišla je z mano bogatija, zvesta tovaršica mojih potov; ali vse bogastvo bi mi bilo manj drago, ako ne bi ga mogel deliti s tabo, draga moja žena!“ — Potem se oberne proti okolistoječim, ki so v gostem kolobaru okoli njega se ostopili, tako da so tisti, ki so bili od zadej, vrat in glavo radovedno stegovali nad rame spredaj stoječih — „Ali ni res“ jim reče, „da sem si prišel vzet eno gospo, ki se je že zdavno meni obljubila?“ — Vljudne šale in dokazi ljubezni in dopadajenja so zdaj dolgo terpeli. Srečni plemenitnik je svoje pridobljeno bogastvo tako dobro obračal, znal ga je blagoserčno v svoj prid in v prid svojih prijateljev rabiti, bil je tako. ljubljn in spoštovan, da mu je ime „dobri hudiček“ ostalo, in prešlo v prigovor.

III. Vljudna dobrotljivost.

Dobrotljivost je človeštvu nar dražja čednost, ona sklepa nar ožje in nar slajše vezi družbinega življenja. Če pa ž njo ni zedinjena vljudnost, in potrebni ozir, da se ne da občutiti teža dobrote tistemu, ki jo prejme, zgubi ta čednost veliko od svoje slaje in od svoje svetlobe.

Sloveči Tompson, učen mož in imeniten angleški pesnik, je le pozno užival tisti blagor, ki mu je gotovo šel za njegovo veliko veljavo. Tako sreča večkrat odreče neobčutno svoje dari tistim ki so jih nar bolj vredni. Ob času, ko so njegova dela slovela in dopadla, ne rečem, samo po celem Engleškem, ampak po celi izobraženi Evropi in po vseh Indijah; ob času, ko so po njegovih delih obogateli tiskarji in bukvarji, in ko je njegova pesem od „letnih časov“ vpervič na svetlo dana, z veliko željo bila brana od vsakoverstnih bralcev, je bil on v nar hujših zadregah. Ker je bil prisiljen se marsikterikrat zadolžiti, da se je spodobno preživil, ter se brezskerbno s svojo ljubo pisarijo pečal, so ga tudi vedno nadlegovali skopi posojevalci, kateri so edino

zlatu cenili, nič pa njegove redke učenosti, in so si v tem dopadli, da so ga poniževali in zatirali. Eden teh ga je ravno ob času, ko je na svetlo prišlo njegovo delo od „letnih časov,“ vjeti dal in v ječo vreči, v katero so se dolžniki zaperali, ki niso bili svojih dolgov plačati v stanu, ker je upal, da bo svobodoželjni pesnik bukvarju poročil, da naj njegov dolg poplača. Ali bukvar, dobička lakomen, kakor se le misliti more, je bil od pisatelja toliko zlata vredni rokopis prav po ceni ukupil, in to malo denarja, katero ga je za to delo Tompson potegnil, je bilo že za druge silniše potrebe izdano, kadar je bil v ječo veržen. Moral je tedaj v ječi revno koperneti, dokler bi bil dobil sredstvo, se iz nje rešiti ali, kako ga dobiti?—Ker so tolicega moža, kakor je bil Tompson, vsi poznali, se je tudi kmalu povsod razglasilo, da je v ječo zapert. Veliko jih je bilo, ki so z besedo kazali, kako jim je zavaljo tega žal, ali njihovo serce je pri tem mirno ostalo, in niso se hotli djanja lotiti. Bogatini in velikaši, ki se po navadi ne znajo dobro poslužiti svoje mogočnosti in svojega bogastva, so zdaj k večjemu pomilovali tistega, ktereга so scer tolikrat občudovali: nobeden iz njih pa ni hotel roke stegniti, da bi mu pomagal. Blagoserčnost, dobrotljivost in vse druge čednosti, ki človeku čast delajo, bi se lahko pri slehernem človeku

našle, se pa vendar le malo in le poredkoma taki najdejo, ki je vedo posnemati in v djanji kazati.

Živel je takrat gospod Quin, komedjaš, ki si je bil um in serce izobrazil, ter se kot mož dobrotljiv in umeten, vrednega storil, da so ga vsi, kateri so ga poznali, spoštovali in častili. Ko zve, da je Tompson zapert, ga blaga želja obide, tolikemu možu pomagati, in sram ga je bilo prav za prav zavoljo svojega naroda, da se ni kar ganil tistemu pomagat, kateri je njegovo slavo tako množil in širil. Tedaj gre on sam nar poprej k sodniku, kjer tudi kmalu pripuščenje dobi, da sme imenitnega jetnika obiskati in se ž njim pogovarjati. Tompson se začudi, da ga neznan človek obišče; ali blagi komedjaš se mu da kmalu spoznati, in Tompson ga sprejme, kakor zasluži človek, kateri svoje verstnike zlo prekosuje. Pogovarjata se dolgo in prijazno. Vljudni pesnik je s Quinom govoril od gledišča od težke znanosti zgovernosti, in od še težje, tragedijo ali komedijo tako zložiti, da z raznostjo in spodobnostjo zedini v sobi tudi koristno in dopadljivo. Quin pa ni mogel nikoli prehvaliti njegove pešmi od „letnih časov“, in ker se je bil iz glave navadil nar lepših verstic, jih je pred njim zdaj tako krepko, živo in sladkoglasno zgovarjal, da so se tudi Tompsonu samemu zdele lepše

in bolj mične. Kadar si je komedjaš tako pot do njegovega serca vljudno pripravil, ga je prosil še za pripuščenje, da bi smel ta dan ž njim kositi, in za kosilo kako jed več kot po navadi naročiti, kar mu je tudi Tompson prav rad dovolil.

Po kosilu, ko je prišlo sadje na mizo, in ko ji je žlahtno vince nekoliko poveselilo in ogrelo, mu začne komedjaš takole govoriti: „Zdaj je čas, gospod Tompson! če mi pripustite, da se pogovoriva o družih resnih reči;“ — in ko mu je z glavo pokimal, da naj le govori, pravi na dalje: „Že več mescev sem sem vaš dolžnik..... dolžan sem vam 200 cekinov, zatorej sem lésem prišel, da ta dolg splačam.“ — Ko pesnik to sliši, ki je bil velikodušen, in si zmirom, tudi v tem zdajnem stanu, svest tega, kar mu je šlo, ga resnobno in s temnim očesom pogleda ter se potoži, zakaj da neki tako čudno ž njim govori, ker je vendar zavoljo dolgova v teh revah; zakaj da ga zasmehuje in se ž njim norčuje s prihlinjeno vljudnostjo. „Bog me varuj tega! odgovori oni krepko in živo, „da bi bil jaz tako hudoben in tak neporednež v vaših očeh in v mojih, da bi se le sumiti moglo, da kaj tacega menim. Poslušajte me, gospod! vas prosim, in ne presekujte mojih besed, in rekli boste, da imam prav.... Glejte, tu je bankovec od 200 cekinov. Jaz vam vdruči razložno

povem, da sem vaš dolžnik, in vam tudi povem, zakaj in kako, ter upam, da ne boste tega zaničevali, ampak radi sprejeli. Jaz sem zadosti premožen, sem že čez polovico navadnega teka človeškega življenja, nimam več živega nobenega, ni iz sorodvine ni iz svaštva: torej sem pomislil, kako bi kaj svoje premoženje razdelil, in komu bi je po svoji smerti zapustil. Sklenil sem tedaj, po nekaj vsim tistim zapustiti, kateri so mi kedaj kaj dobrega storili, ali kako veselje pripravili, tako da sem nekako njihov dolžnik. In koliko veselje, koliko radost mi niso pripravila vaša dela, posebno pa pesem od letnih časov! Ali sem jo zares bral in okusil, kolikor je moji kratki razumnosti mogoče, vi že veste; ali sem jaz pri tem kaj srečnih in veselih ur preživel, jaz nar bolj vem, torej sem čutil, koliko hvaležnosti sem vam dolžan. Zato sem takrat v oporoki to malo denara vam namenil, ki ga zdaj v vaše roke položim. Vi bi ga ne bili dobili pred mojo smertjo, ako ne bi bil ravno zvedel, da vas je ta nesreča zadela. Meni prav nič ne škodi, da se tega dnara znebim, dasiravno, kakor zaupam, mi še nekaj let življenja ostati utegne; vam pa utegne ta denar ravno prav priti. Kakor bi vas, po moji misli, ne moglo biti sram, ga po moji smerti prejeti, tako vas prosim, da ga zdaj iz mojih rok vzeti blagovolite. Dovolite mi saj to

redko dopadajenje, to veselje, da jaz sam, predno umerjem, spolnem en del svoje oporoke, in spoznajte, da s tem v resnici en dolg plačam; moje majhno premoženje je ta dolg proti vam na se vzelo od tiste ure, ko sem svojo oporoko spisal, ker sem tudi za terdno sklenil, prav nič v njej premenjati.“

Lepo je bilo videti mej tem, ko je komedjaš govoril, se spreminjati na pesnikovem obrazu znamuja začudenja, radosti in hvaležnosti, ki jo je v sercu občutil. Tedaj Tompson Quina objame, in ne prijenja se mu zahvaliti, ter večkrat zavpije: „In jaz moram biti toliko dolžan neznanemu človeku! Oj, sram naj bo vse tiste, ki so se dozdam moje prijatelju imenovali! Sram naj bo tolikajn ošabnih bogatinov, kateri mi niso dali nikoli ne enega kosila, da mi ne bi bili storili s potjo očititi, da mi s tem svojo milost in veliko čast skažejo; ker pa ta človek, scer osebuin pa bolj blagoserčen in kreposten kakor oni, zna s svojo blagodarnostjo tako vljudno pomagati, da v dobroti, ki mi jo skaže, ne vidim družega, kakor dolg, ki mi ga plača!.

IV. Dolžnost in sreča,

Karolina Kristina Sofia Wolfenbüttel, setra žene cesarja Korelna VI.*), je bila omožena s knezom Alešem, sinom, in kakor se je menilo, enkrat naslednikom neumerlega Petra I. rusovskega cara, kterega po pravici Velikega imenujejo. Ona je zedinjevala v sebi nar lepše darove narave in umetnosti, redko lepoto posebno prijazno in dopadljivo obnašanje, prebrisano in učeno glavo, krepostno dušo in olikanost veliko. Ali z darovi tako velikimi, ki po navadi omečijo in premagajo vsako serce, je bila ona vendar Alešu, silno divjemu človeku, veden predmet sovraštva, tako da je morala večkrat si pomagati s zdravili zoper strup, da si je življenje ohranila. Enkrat je bila knezova divjost do verha prikipela; udaril jo je nečloveško tako, da se je sploh menilo, da je mrtva. On sam je tudi to verjel, ker je v svoji hudobnosti nji smert želel; poda se tedaj precej nemarno ven na kmete, in veli, da naj se ji napravi spodobna pogrebščina.

*) Korel VI. je bil cesar 1711 — 1740, njegova hči je bila sloveča cesarica Marija Terezija.

Nesrečna kneginja pa ni bila še duše pustila, marveč, ker ji je bila na pomoč pri- skočila grofinja Königsmark njena dvorkinja, ki je bila pri tej strašni prigodbi pričujoča, je po malem zopet zdravje dosegla in moči, mej tem ko so se veličastno bilje po vsem Moškovitarskem zanj o obhajale, in jo po mnozih Evropejskih dvo- rih obžalovali. Letà prebrisana grofinja, ki je po- vsod, posebno zato slovela, ker je bila mati hra- brega maršala Saksonskega, je zdaj dobro previ- dela, da ako ne bo pomagala srečni pomoti kneza Aleša in občinstva, in ako bo razglasila ozdrav- ljenje nesrečne kneginje Karoline, ktero jenje mož že tolikrat tako grozovitno mučil; jo v ne- varnost postavi, da mora prej ali poznej konec vzeti, ker bi gotovo vdrugo sirovi knez bolj gledal jo tako mahniti, da nikoli več ne vstane. Od tega je bila tudi ona sama, nesrečna gospa, tako v živo prepričana, da je precej, ko se je tolikajn pri moči čutila, da zamore na pot se podati, s pomočjo svoje prijateljice, blage gospe, vkup spravila, kar je koli mogla, dragotinstev, zlata in srebra, in z enim samim starim služabni- kom, ki je bil iz nemškega doma, v Pariz pobe- gnila. Ta njeni zvesti služabnik je bil zdaj vedno pri nji, in ona ga je zmirom, dokler je živel, zavoljo hudobnega sveta, svojega očeta klicala; bil je pa res vreden tega imena zavoljo svojega

skerbnega serca zanjo, in zavoljo svoje starosti.

Ali nemirno mesto Pariz ni bilo stanovanje pripravno za nesrečno Karolino, posebno ker je hotla ostati vsem neznana. Zatorej si najme za svojo postrežbo še eno deklo, in se čez morje vzdigne v Lujziano, kjer so se Francozje takrat močno naseljevali; zakaj takrat so oni ta lepi in rodovitni kraj severne Amerike v lasti imeli. Kadar pride v Novi Orleans *), je zala tujka vseh oči na se obrnila.

Po sreči je bil tam mlad oficir selišča, po imenu Moldask, ki je bil nekdam tudi popotoval po Rusovskem, kakor po navadi žlahtniki delajo; tedaj se mu je zdelo, da jo mora poznati. Ali to mu ni šlo v glavo, da bi sinaha cara Petra zamogla v tem stanu biti: tudi si ni upal, nji ta svoj sum kedaj razodeti. Vendar pa ponudi on svojo postrežbo in prijateljstvo njenemu staremu služabniku, ki se je njenega očeta delal, in bil je njima tudi s svojim prijaznim vedenjem v kratkem tako ljub, in uzajemna prijaznost je tako daleč segala, da so svoje premoženje zedinili, in na stroške oboje strani si novo in prav prostorno hišo sozidali.

Ni preteklo dolgo časa, da so časopisi pripovedovali od smerti kneza Aleša. Zdaj oficir

*) Novi Orleans, imenitno mesto v polnočnih Amerikanskih državah.

ni mogel voč molčati, razodel je Karolini svoje sume čez njeni stan, in ko vidi, da se v tem ni pomotil, ji ponudi z blagodušno ponižnostjo, da je pripravljen svojo službo popustiti, svoje lastno premoženje nji žertvovati, in jo nazaj na Moškovitarsko spraviti. Ali kneginja, ki ni bila nikoli v celem svojem življenji tako srečna, kakor potem, ko je srečno pobegnila od prevelike bliščobe dvora, je brez vsega pomislika si raje izvolila mirno in pošteno v tem pohlevnem stanu živeti; ker tu je bila brez strahu, niso je obdajali malovredni in prihuljeni prilizovalci, in ni bilo zanjo tukej več nobene nevarnosti. Zahvali se tedaj dobroserčnemu Moldasku za tako velikodušno ponudbo, in ga samo to poprosi, da naj nikoli nobenemu nič od nje visocega rojstva ne pové, zato da ne bi nobena nezgoda njene zdajne sreče zmotila.

On ji to obljubi, in bil je tudi mož beseda. Že dolgo je njegovo serce želelo Karolini sreče, tudi ni mogel sam srečen biti, ako ni tudi nje srečne videl. Ker je namreč živel pod ravno tisto streho, ker sta se ob vsaki uri videla, ker sta se eden drugzega spoštovala, ker sta bila oba enake cveteče mladosti, se je bil vnel v oficirjevem sercu zubelj nar bolj živega prijateljstva. Vendar je pa znal to željo s spoštovanjem do nje krotiti, in jo v svojih persih zakrivati. Ali tudi Karolina si je

morala silo delati, da mu ni razodela, kako močno tudi njeno serce zanj bije. Nazadnje umerje stari služabnik, ktereга so vsi za njenega očeta imeli, in ki je do takrat kneginjo ovaroval, da niso hudobni jeziki od nje nič slabega govorili, in njegova hvaležna gospa ga je s serčnim žalovanjem in solzami do groba spremila: on za svojo zvestobo si je bil res tako plačilo zaslužil, ktero blage duše dosti bolj obrajtajo, kakor krasne spominke, ki je prevzetni živi rajnkim na čast postavljajo!

Po ti žalostni prigodbi se ni več spodobilo, da bi bila Karolina in Moldask še na dalje pod eno streho stanovala. Oficir sam, ki jo je v resnici prav rad imel, in ki je v nji čez vse drugo čislal njeno čednost in poštenost, ji naravnost, toda s težkim srcem napové, da ga zdaj njuno dobro imesili, si drugo stanovanjšče poiskati, ako bi ona, ki je že zdavno se odpovedala vsaki misli visokosti in bliščobe stanu, ne hotla z njim se z vezmi zakona skleniti, in tedaj dražje in svetejše ime prevzeti, kakor je ime prijateljice. Dasiravno pa ni bilo mogoče še misliti ne, da ga je k ti ponudbi bolj častiželjnost, kakor ljubezen priganjala, ker je bila kneginja terdno sklenila, da ne bo nikoli več svojega pohlevnega stanu zapustila, v katerem je svojo srečo našla, je on vendar, ko ji je te svoje občutljive odkrival, se z vso vljudnostjo in z

vsem ozirom obnašal, da jo je zagotovil, da če mu tudi to prošnjo odreče, on vendar nikoli ne pozabi, da mu je kaj takega le težko upati, in da njeno knežestvo spoštovanje tirja, katero je nji vselej dolžan skazovati.

Nekaj ljubezen, nekaj pa tudi ta okoliščina, da bi hila morala zdaj sama stanovati brez brambe, posebno proti hudobnim jezikom posvetnežev, je storila, da je prav rada dovolila ga osrečiti, in s potjo tudi svojo lastno srečo pomnožiti. Bog je blagoslovil ta srečni zakon, v katerem je Karolina popoluoma opustila vse visoke misli, od katerih bi utegnil kdo misliti, da so nerazdružljive od tako visocega rojstva; in od tega pozabljenja je, kakor tudi od spolnjenja sladkih skerbi svojega novega stanu, dobivala vedno novih vzrokov zmirom več sreče in zadovoljnosti. Dnevi teh dveh zakonskih so pretekali yeseli in v nedolžni radosti, njune noči so bile pokojne in mirne, in da bi ta vez, ki ji je zedinjevala, jima še dražja in terdnejša bila, sta konec leta dobila še zalo punčiko kot prijeten sad njunega zakonskega življenja. Karolina jo je hotla sama dojeti, in ker je tako spolnovala naravno dolžnost, ki se prepogostoma zanemarja, si je celo versto novih in serčnih radosti pripravila, ki so le malo materam znane, zato ker se menijo prešibke in preslabe dojeti otroke, in zatorej izročujejo deteta dojnicam, ki

za to niso, ali pa katerim ni vselej vere dati. Tako je bila ta imenitna gospa, tako visoko rojena, kateri je bila namenjena bliščoba dvora in tudi sam prestolj, vedno nesrečna, dokler je bila v svoji bliščobi, in ni dobila zaželenega miru in sreče, po kateri vendar vsi zdihujejo, dokler ni bila zapustila vso imenitnost svojega stanu, ter je v pohlevnem osebnem življenji spolnovala vse naravske in družbinske dolžnosti.

Preteklo je temu srečnemu paru v Lujzjani nekaj let veselo in mirno, kar ubogi Moldask hudo oboli. Njegova bolezen je tirjala roko nar bolj izvedenega in nar boljšega ranocelnika in vso moč umetnosti; zavaljo tega ni hotla Karolina sebi tako druzega življenja zaupati skerbi ranocelnikov, od katerih znanja in zvedenosti bi se le količkaj dvomiti utegnulo. Ona je torej za terdno sklenila, se v Pariz oberiniti, kamor so se, kot v središče, shajali vsi veliki in učeni možje iz cele široke in zlo omikane francozke dežele. Pogovori se z možem, da tudi on v to dovoli, ter prodasta svoja posestva in se podasta na morje. Vetri na morju niso bili nasprotni temu ljubezni polnemu početju. Prideta v Pariz, in tam je zdravilska umetnost Moldasku zopet h zdravju pripomogla; posebno pa mu je h zdravju nar več pomagala Karolina sama, ki je hotla z veliko skerbjo svojemu drazemu bolniku zmirom sama streči; ni se

ogibala nar nižjih in nar ponižniših služeb, da je tem bolj svoje dolžnosti spolnovala kot zvesta zakonska žena.

Kadar je Moldask popolnoma ozdravel, sta oba začela misliti, kako bi si kaj poskerbela za svoje prihodnje življenje. On si je tedaj prizadeval pri Indijanski družbi službo dobiti za Borbonski otok, in dobil je tudi v resnici kmalu častno in precej dobro službo tisečnika ali polkovnika.

Mej tem je njegova gospa s svojo zalo hčerko se hodila sprehajat v kak občinski vert. Neki dan, ko je ona na zeleni trati sedela, in s svojim otrokom po nemško govorila, da bi je okolistoječi in mimoidoči ne razumeli, se primeri, da pride memo maršal Saksonski; slišati tadobro nemško govoriti, se začudi, enmalo postoji, in jo začne ogledovati. Ona ga je precej spoznala, ko ga je zagledala, in ker se je bala, da bi tudi on nje ne spoznal, je hitro svoje oči k tlam pobesila. Rudečica, ki jo je precej na obrazu spreletela, je maršalu zadosti pričala, da je res, kar bi si bil scer težko misliti zamogel. On zavpije tedaj: „Kako, gospa?.... kaj vidim! jeli mogoče?.....“ — Karolina mu ne pripušča na dalje govoriti, temuč ga na stran potegne, se mu odkrije, in poprosi, da naj pomaga jo pred svetom prikrivati, ker ji je zdaj še potrebno. Prosila ga je na zadnje, da

naj jo pride obiskat v njeno stanovanjsko, kjer mu bo z večim pokojem in z večjo varnostjo svoje sedajno stanje razodela.

On je bil mož beseda: obiskal jo je z veliko previdnostjo, kakor je potlej še pogostoma delal, in pri tej priložnosti je kneginja s čudenjem slišala in zvedela celo prigodbo. On je hotel zavoljo nje s Francozskim kraljem govoriti, in si prizadevati, da se kneginji povernejo vse časti in visoka nji dolžna stopnja v družbinem življenji, ter je hotel po tem takem do verha dognati dobro delo, katero je bila pričela grofinja njegova mati: ali modra Karolina ni hotla niti dovoliti v njegov plemeniti naklep, niti se mu očitno ustavljati, samo to ga je prosila, in od njega tudi zadobila, da naj za zdaj s tem še prijenja, dokler bi ona dognala neko opravilo, katero je v rokah imela in katero bi po njeni misli utegnilo biti dokončano v nekterih mescih. Tako je ona, zadovoljna imeti pametnega moža, in mirno živeti v svojem pohlevnem stanu, si odpravljala vsako nar manjšo misel na visoko stopnjo, do ktere je maršal hotel jo zopet povzdigniti, in ga je tako s tem uderževala in tudi prekanila.

Blizo je že bil rok odloga, katerega si je bila ona postavila in sprosila, ko je on zopet šel jo obiskat; ali tu zve, da je bila dva dni prej že odšla na Borbonski otok s svojim mo-

žem, ki je tam major postal. Maršal teče na to naglo h kralju, in mu vse razodene. Kralj pokliče precej k sebi ministra mornarstva, mu ukaže, da naj pri ti priči piše na poglavarja tistega otoka in mu zapove, da naj majorju in njegovi gospej vso mogočo spoštovanje skaže. Potem je začel s svitlo cesarico Marijo Terezijo se v pogodbe spuščati, kako bi se njeni ujni prejšna bliščoba in čast zopet podelila, ki ji je šla. Visoka cesarica je bila kaj hvaležna Francozkemu kralju za njegovo blagodušno prizadevanje, in mu je poslala eno pismo za Karolino, v katerem jo je vabila k sebi na Dunaj, in ji obljubila, da hoče za njeno spodobno postrežbo in za vso čast skrbeti, ktera nji po vsi pravici gre. Karolina pa, ki je previdela, da ako zopet kot kneginja pride na kak kraljevski dvor, ne bi mogla več spolnovati dolžnosti in sladkih skerbi matere in žene, tako kakor je je dozdaj spolnovala, v katerem spolnovanju je čutila vso svojo srečo; je serčno, toda brez prešernosti, se vsemu odpovedala, kar se ji je ponujalo. „Jaz sem se tako navadila“ je rekla ona tistim, ko so ji to veličastno ponudbo delali, jo zopet na dvor pripeljati, „na to domače privatno življenje, da ga ne morem več lahko opustiti. Ni bliža prestola, ni nar več časti, ni ponos, krajčasi ali veselice, ki je bogastvo daja, tudi ne, ako bi ves svet v svoji

lasti imela, ne bi mi moglo dati le sence veselja in radosti, ki jo v tem srečnem stanu uživam.“ — In pri teh besedah je zdaj eno, zdaj družega svoje družine objemala.

Živela je ona še dolgo vesela in zadovoljna z obema, in je svoje skerbi in svojo ljubezen tako delila, da je okrepčevala in razveseljevala svojega moža v njegovih opravilih, in da je izobraževala um in serce svoje hčere. Karolina je bila nar bolj prepričana, da človekova sreča v tem obstoji, da privatno, daleč od posvetnega hrupa vgodno živi, da spolnuje svoje dolžnosti, in zmerno vživa nedolžna veselja narave. Smert ji je zaporedoma obè osebi vzela, ki ste bili tako ljubi in dragi njenemu sercu, in dolgo časa potem je po njima serčno žalovala. Ali ni tolika zguba, ki jo je bila zdaj zadela, ni dolgo žalovanje, ki je zavoljo svojih vzrokov v vsakem stanu neogibljivo, je nista tako nesrečne storila, da ne bi bila še zmirom mislila, da so velikaši in mogočni tega sveta še veliko bolj nesrečni, kakor je bila ona. Zatorej je stanovitno od sebe pahala ponudbe, ki so se ji zdaj ponavljale, da naj pride na Dunaj; samo to je od darežljivosti Cesarice in kraljice Marije Terezje vzela, česar ji je bilo za njeno spodobno življenje treba. S tem se je podala v Vitry blizu Pariza, kjer je hotla še na dalje pod imenom

gospe Moldaskove živeti; ali dasiravno ji ni bilo več mogoče svojega rojstva, in slovečega imena imenitne hiše skrivati, iz ktere je bila, ni ona vendar nikoli svojega privatnega življenja več opustila, na katero se je bila že navadila; ker v takem življenji je iskala, in tudi v resnici dobila svojo pravo srečo, ki jo je uživala do svoje smerti.

V. Povračilo:

iljelm Velëti je bil scer visocega stanu, pa le malo premožen; vendar je pa bil vedno zadovoljin s tem, kar je imel. On se ni branil služeb, v katerih je zamogel s svojim znanjem in s svojo ročnostjo domovini kaj koristiti; ali kakor ni nikoli po krivih potih služeb iskal, tako se je v svojih službah vedno zvesto in brez samopridnosti obnašal, ter je bil v tem ves razločen od prevzetnežev, ki si prizadevajo za vse kaj drugega službe zadobiti, kakor za prid občinski. Ker si je vedel mero v svojih željah, je tudi imel tako malo potreb, da mu je od prihodkov njegovega pičlega premoženja še ostajalo, da je večkrat zamogel drugim pomagati; ker k temu je bil posebno nagnjen; bil je silno človekoljuben namreč in bogaboječ. In ker ni ravno lahko vedeti mogel, kateri izmed revežev je vselej nar bolj vreden njegovih darov, (mnogim zavoljo svojega majhnega premoženja ni mogel pomagati,) se je poslužil kakšenkrat nekega puščavnika, patra Anzelma, ki je v samoti daleč od mesta prebival: letá mu je po navadi pravil, kateri izmed nar bolj potrebnih in nar

bolj zanemarjenih ljudi, to je, izmed poljodelcev, so nar bolj njegovega sousmiljenja in njegovih dobrot vredni. Bogaboječ brez babjeverstva, stanoviten in poterpežljiv v nesrečah. sousmiljen, brez prevelike mehkoserčnosti, z nesrečami bližnjega, resničen brez nespremišljenosti, varen brez hlimbe, zvest zakonski mož, oče vedno ljubeznjiv, in kadar je bilo treba, oster, je Viljelm svoje dni preživel v pohlevnem stanu in mirno, zadovoljin spoštovanja dobrih ljudi, vsred malega števila izbranih prijateljev, ter se je varoval spačenosti svojega časa in se vedno veselil sladkega pokoja čiste vesti. Take-mu redkemu zasluženju da po navadi vselej pravična in bedea previdnost Božja večkrat tudi že na tem svetu povračilo. --- Neki dan je Viljelm po svojih opraviilih jezdaril skoz gojzd, ne daleč od stanovališča patra Anzelma, in sliši, da ga nekdo po imenu kliče. On se oberne proti kraju, od kodar je glas slišal, in zagleda skozi goščavo dobrega pušcavnika na okencu, ki mu je tudi z roko in z glavo na vso moč znamenje dajal, da naj k njemu podviza. On spodbode tedaj precej konja in hiti proti njemu tje; in pater Anzelm, ki je mej tem že do vratic svoje celice mu nasproti prišel, in ga videl bližej priti, mu reče: „Bodi Bog zahvaljen, gospod Viljelm! da vas je danas v to mojo samoto pripeljal.“ --- „Lepa

hvala vam!“ odgovori poštení žlahtnik raz konja stopaje, ter se mu spoštovavno priklone; „lepa hvala vam za vaše vljudne besede! ali jaz upam, da mi ne boste zamerili, ako vas poprosim, da mi bolj očitno govorite. Vaše besede so zdaj za me kakor vaše obličje, vse drugačne, kakor takrat, ko sem vas zadnjikrat videl, tako da bi vás zdaj skorej več ne spoznal; tako vas je posušil vaš vedni post in vaše vedno pokorjenje“ — „Naj bo, kakor je Bogu všeč!“ odgovori on; „toda vendar sem zmirom še ravno tisti, ki sem bil, nar zadnji med vsemi, in vselej vaš ponižni sluga, vesel da je dobrotljivi Bog, kakor vam vse dobro iz serca želim že več let sem, zavoljo vaših čednosti na zadnje moje želje dopolnil, ter mi dal, da vam zamorem saj nekoliko povrniti velikih dobrot, ktere ste vedno meni skazovali, in po meni drugim. Ako ne bi bil srečni slučaj to je volja vsigamogočnega Boga, vas k meni pripeljal, bi bil jaz sam danas šel vas poiskat, ker sem kaj vesel, da je Bogu dopadlo, mene izvoliti, da pomnožim vaše premoženje. . . . Pa nočem vaše poterpežljivosti na dalje skušati; pojdite za manc, in videli boste sami.“ — Pelja ga, ko to izreče, noter v svoje stanovališče in sicer v kapelico na pokopališče, kjer se je več gomil videlo, pod kterimi so v sladkem spanju pravičnih počivali

mnogi predniki patra Anzelma. Viljelm mu tu začuden reče: „Kaj? da mi pomnoženje mojega premoženja pokažete, me peljete na pokopališče! V tem sem res tudi jaz vaših misli, pater moj! človek najde mej mrtvimi resnični mir in počitek; pa vendar mislim, pristavi posmehljuje se, da sem, ako je Bogu všeč, še daleč od smerti. Kako tedaj?.....“ — „Vsedite se, in poslušajte me“ povzame zopet besedo puščavnik, in mu ponudi eno klop v kapelici. „Tukej, in ne drugej, hoče Bog, predno vam da večno neskončno plačilo v nebesih, ki je bogaboječim dušam po tem življenji pripravljeno, vas plačati tudi že v tem življenji za vaša dobra in krepostna djanja.“ — Na to se sveti starček en malo oddahne, ter mu takole na dalje govori: „Pred dvema dnema sem bil zvečer prav pozno v tej kapelici, in sem zaslišal s zavzetjem od daleč strašen jok in silno žalostno ječanje; zdelo se mi je, da nekdo pomoči potrebuje, in da na pomoč kliče. Spervič sem pa mislil, da se mi le tako dozdeva; ali kadar slišim vdrugič brezupen krik in jokanje, prepričal sem se, da me ne moti moja domišljivost, in bil sem globoko v sercu ganjen. Dasiravno je bila grozna tema, se vendar nisem kar nič bal; saj kdor se Boga boji in v njega zaupa, temu se ni treba ničesar bati; in sem tedaj šel proti tistemu kraju, od kodar sem žalostni glas slišal,

Tako sem prišel do vèlike ceste, ki ni ravno blizo od tod, kakor dobro veste. Tam sem s svojimi očmi, ki so že na temo vajene, posebno pa, ker so zvezde, dasiravno le malo, na nebu migljaje mi svetile, precej kočijo zagledal, ki ni bila zvernjena, pa ni imela ne konj, ne kočijaža. Bližam se s zavzetjem, odprem hitro vratica, in ondi prej iz tihih stekov kakor z vidom spoznam, da je noter človek ves pobit in ranjen ležal. Stegnem roko, ali precej jo zopet umaknem (strah me je še zdaj in groza, ko vam to pripovedujem !) vso mokro od neke morne mokrote. Sodil sem precej, da mora to kri biti. Ako ne bi bil mi usmiljeni Bog tisto uro pomagal, in mi ne dal moči, verujte mi, gospod Viljelm ! od zavzetja in groze ne bi bil v stanu po nobeni ceni tistemu nesrečnemu človeku pomagati. Ni treba, da vam pravim, kolikajn da sem storil, ga brez njegove nevarnosti boljše poleči in kako da sem si prizadeval, z rutami, ki sem jih po sreči sabo imel, mu vstaviti tisto malo kervi in življenja, ki mu je še ostajalo, mej tem ko sem s potjo mu prigovarjal in ga tolažil, kakor je treba umirajočim prigovarjati in je tolažiti. Rečem vam tudi, da sem veselje vžil, videti ga kmalu potem nekoliko bolj pri moči in okrepčanega. Glas, ki ga je bil zavoljo tolikega vpitja skorej popolnoma zgubil, se mu je tudi enmalo vernil, in spoznal sem kmalu

iz njegovih prvih besed, da je bil dober in bogaboječ človek. Bog vam stokrat poverni, mi reče, vaše usmiljenje, vaše ljubezni polno prizadevanje, mi pomagati: toda namesti pomagati truplu, ki ne more več smerti oditi, pomagajte raje moji ubogi duši, da bom imel moč srečno umreti, in svojim sovražnikom odpustiti.“ Te besede so mi še bolj željo obudile, zvedeti njegovo žalostno zgodbo, in nesrečnež sam je tudi želel mi jo povedati. Močno ječanje mu je besede pretergavalo, da je večkrat postal, in več besed le na pol izgovoril. Tudi ni dosti vec čez eno uro živel, in me zmirom za eno roko deržal, ki mi jo je večkrat zahvalno stisnil, ter mi je od časa do časa zopet kaj povedal, tako da sem zamogel mnogo zvedeti od njegovih nesreč. Ali nisem zvedel ni njegovega imena, ni njegove domovine, še zdelo se mi je celò, da mi nalašč oboje prikriva. Ali kakor je zamolčal svoje ime, tako je tudi zamolčal imena družih, ktera bi bil lahko povedal v nejevolji, ki se pa takim lahko prizanese: zatorej mislim, da je to njegovo molčanje gotova priča njegove kreposti in vredno našega spoštovanja. Zvedel sem pa dobro, da je njegov dom daleč od tod, in da je sreča hotla, da je bil iz imenitne in bogate hiše, poslednji svojega rodu, kakor tudi to, da je zmirom živel sam in neoženjen. Očital si je

večkrat sam sebi, da je enmalo prehudo in preostro spačenost svoje dežele obsojeval, in tej presilni gorečnosti za čednost, ki je prav za prav vselej usmiljena in poterpežljiva s pomotami bližnjega, se mi je zdelo, je on pripisaval svojo nesrečo. On je, če sem prav slišal, ne zdavno spet od te svoje gorečnosti vnet očitno pokaral in posvaril žlahtnega, pa lahkomišljenega in razuzdanega mladenča, ker je bil vpričo njega enkrat nekaj govoril v svoji nespremišljenosti, kar je bilo čednosti in časti nasprotno, kar se pa vendar dan današnji v spačenem družbinem življenji po navadi vselej terpi, večkrat tudi še poverhu pohvali. Razuzdani mladeneč je menil, da se mu je s tem velika krivica zgodila, in je hotel to krivico popraviti z navadnim sredstvom, kteremu dvo-boj pravijo. Dobri mož ni hotel v to ponudbo dovoliti, ker je mislil, da mu to na časti kar nič ne škodi; saj ponečaščen ne more biti tisti nikoli, mi je on s krepko besedo rekel, kteri je pokoren postavam, in se varuje sebi ali drugim življenje hudobno skrajšati — „Dasiravno vsaki čas pripravljen, svoje lastno življenje braniti, ako bi bilo treba, se je vendar vedno razkačenemu mladenču skerbno ogibal, da se nista kje srečala. Ali ker je bil vse upanje zgubil, se z mečem maščevati, se je drugače maščevati skušal, to je, da je povsod

raztrobil, da se ni hotel ž njim v dvoboj podati, in da je torej plahec ali strašljivec. Kdo bi mogel verovati, častiti gospod Viljelm! kdo bi mogel verovati, da zamore občinstvo grajati in zaničevati ravno to, kar bi se imelo, kakor se meni zdi, hvaliti in častiti? Kmalu, ene dni potem, so že vsi s posmehovanjem in s zaničevanjem nanj kazali, ki je bil vendar tolikega spoštovanja vreden. On si pa vendar ni hotel nečimurnega spoštovanja svojih soderžavljanov s hodobnim djanjem pridobiti. Ker pa mu ni bilo več živeti v deželi, kjer ga je bila občinska pomota v zaničevanje pripravila; je začel natihoma vsa svoja posestva prodajati, kar je tudi lahko storil, ker je bil edini ostanek svojega rodu, kakor sem vam že povedal, neoženjen, in neomejen gospodar svojega premoženja. Tako je v kratkem času celo svoje veliko premoženje, in morda ne brez zgube, prodal, je zanje potegnil veliko zlata, srebra in dražih kamnov, ter je sklenil, krivično domovino zapustiti, in se prostovoljno iz doma podati, da bi v daljnih tujih deželah celi čas svojega življenja prebival. Ali, dasiravno si je bil prizadeval v tem varno postopati, in vse skrivši delati, mu vendar pri tolikih opravilih ni bilo mogoče ubraniti, da ne bi bil njegov hudobni sovražnik zvedel za njegovo misel in za čas njegovega odhoda. Zvedel je, da bi

tako ne! poda se za njim, ga dojde, akoravno še le po dolgem potovanju, ga napade, ga prebode z mečem, in popusti v tistem stanu, v katerem sem ga jaz, žalibog, našel, kakor sem vam že povedal! dasiravno vam nisem mogel njegovega stanja tako živo popisati, kakor je bilo v resnici.....“ — „Pa kako je to?“ mu seže Viljelm v besedo; „ali ga niso branili postiljon in služabniki, ktere je tako bogat in žlahten gospod moral sabo imeti? ali se niso pri tem napadu zanj v bran postavili?“ — „Oh!“ povzame pater Anzelm ganjen: „hudobneži, ki se zmirom bojijo, niso nikoli sami, in kolikor sem mogel zvedeti, je imel njegov sovražnik veliko pomagačev, ki so s žuganjem prestrašene služabnike k begu prisilili, in preplašeni postiljon je nar prvi zadergnice hitro odrezal, pobegnil, in se tako rešil. Nesrečnež mi je umiraje večkrat rekel, da je po glasu in po govorjenji, ktero je od njegove jeze in maščevanja pričalo, prav dobro spoznal svojega hudobnega neprijatelja, dasiravno se je to grozovito djanje dosti bolj hitro godilo, kakor sem vam je jaz zamogel povedati. Oj, gospod Viljelm! kako blagih in krepostnih občutljejev je bil ta nesrečnež! On je bil pač vreden imeti vas, ki ste tako kreposten mož, za deležnika ali dediča svojega premoženja. Jaz sem ga slišal, kako je on večkrat serčno molil, in usmi-

ljenega Boga prosil, da prizanesse njegovemu hodobnemu morilcu, da naj mu zopet da kes čez grehe, in čednost. Ne zamerite mi, preljudi moj gospod Viljelm! da vas tako dolgo uderžujem pri tej tako grozovitni in tako pomilovanja vredni prigodbi, na katero ne bom nikoli pozabil, dokler bom živ, in da vam tako dolgo govorim. Jaz ne bi vam tako imel drugzega reči, kakor to, da kadar je ta nesrečnež z veliko gorečnostjo svoje sveto dušo v moje revne molitve priporočil, mi je zapovedal, da naj vzamem skrinjico in kar je v predalu kočije; kar sem tudi v resnici našel, kakor je rekel; kjer je imel vse svoje bogastvo skupej, in da naj ga dam v svobodno in popolno posestvo nar bolj krepostnemu in nar boljšemu možu, ki ga jaz poznam v tej deželi. Tako je on mi sporočil, in tako je hotel on tudi do zadnjega zdiha častiti in plačati krepost, katero je zmirom tolikajn ljubil in spoštoval. Vi sam, gospod Viljelm! in prosim, da naj mi tega ne zameri vaša pohlevnost; vi sam ste mi koj na misel prišli; in jaz sem tudi gotov, da bodo vsi te misli, in da me bodo zavoljo tega pohvalili, kadar se bo zvedelo, da sem tako njegovo poslednjo voljo spolnil, in da sem vam, kot nar bolj vrednemu, to dobroto Božje previdnosti naklonil.“ — Poprej, dokler je še pater Anzelm zgodbo pripovedoval, se je Vil-

jelmu večkrat kaka solza iz vžaljenja čez lica vlila: zdaj pa je s solznimi očmi njemu in Božji prsvidnosti hvalo dajal. Mej tem ko je dobri puščavnik se pripravljaj mu novi zaklad pokazati, ki ga je bil z veliko skerbjo pod altarjem v kapeli skril, je on pred altarjem pokleknil, in ni na drugo mislil, kakor da je svoje roke proti nebu povzdignil, in se v molitvi ponižno in serčno za ta nenadjani dar Bogu zahvalil. Tudi ni hotel prej od nič drugega slišati, dokler ga ni puščavnik peljal h grobu njegovega nesrečnega dobrotnika; in na tej gomili, ki je bila nova, in ki mu jo je pater Anzelm pokazal, se je on od vžaljenja in od hvaležnosti zjokal; molil je zanj, da bi mu dal Bog mir in pokoj, ki ga pravičnim daja, in ga je še tisočkrat blagoslovil.

Dobri žlaktnik se je tako obnašal zdaj takej, in potem vedno, dokler je živel, kakor se je spodobilo njegovi pravi in veliki dušni kreposti. Tudi ga ni zapeljala ta nepričakana in tako srečna sprememba njegovega stanja: on je stanoviten ostal tudi na dalje pri svoji poštenosti, pri svojem modrem in pametnem vedenji, s katerim si je bil zadobil tako bogato in veselo povračilo. Ni se bilo pri njem prav nič drugega spremenilo, kakor to, da je od zdaj naprej veliko več nesrečnim pomagal, in svoje dobrote potrebnim bolj obilno delil.

VI. Nar težja zmaga.

Cipijon veliki, kateri si je bil zaslu-
 žil častni primek Afrikanskega in ki
 ga je potlej nehvaležna domovina od
 sebe zagnala, je v svoji mladosti na
 Španskem zmagovalno se bojeval,
 tako državne meje širil, in slavo
 ponosnemu Rimu množil. Ali ko je
 bil že vse vojskine nevarnosti srečno
 premagal, je bil prišel še v veliko
 večo zadrego, namreč v nevarnost
 svojo čednost zgubiti, katero ste le-
 pota in ljubezen skušale. Njegovi
 vojščaki namreč, ki so si vsakoverstno
 prizadevali se svojemu vojvodu priku-
 piti in predobiti njegove serce, so mu
 bili plen pripeljali, ki je bolj kot vse drugo mi-
 kal njegov ponos in naravne strasti, ktere se po
 navadi v malih in velikih enako kažejo v člove-
 škem življenji. Plen ta je bila silno zala špan-
 ska jetnica, ki je že s ponosnim pogledom in
 plemenitim vedenjem dovolj kazala, da je iz
 visoko imenitne hiše, in za njo je šla njena
 mati, ki se je tudi v železji dostojno obnašala.
 Videti toliko lepoto, je bilo serce mladega viteza
 silno omajeno, in vpervič je zdaj občutil v sebi
 ves ogenj in vse zamaknjenje slabe človeške
 narave, česar ni bil do tiste doba še nikdar

v toliki meri občutil, ker je do takrat želja slave in vojaških trudov take občutke v njem še vselej krotila. Scipijon je zalo jetnico sprejel s tisto dopadljivo prijaznostjo, ki ne dela razločka mej služabnikom in gospodom; obljubil je blagodušno nji in njeni materi, da se jima ne bo nič žalega godilo, in da hoče tudi za njeno čast skerb imeti: ukazal je, da naj se obe spoštujeta in slušata, ter poskerbi, da jima ničesar ne pomanjka, kar bi jima potrebno bilo; da jima tudi veličasten šotor blizo svojega šotoru. Zala Španka si tedaj solze obriše, in da si ni hotla dati Scipijonu družih znamenj svojega kolikor čistega, toliko občutljivega in hvaležnega serca, se mu je vendar tako ljubeznjiva zdela, da jo je pogostoma obiskaval, in tako zmirom bolj željin postajal piti nevarni strup tistih oces: toda nikoli se ni tolikajni ponižal, da bi bil kaj storil, kar se ne bi bilo spodobilo njegovemu imenu, njegovi slavi in njegovi čednosti, ki jo je spoštoval; tudi se ni ne za en sam trenutek njena mati kedaj od nje ločila. Tako je on zapeljan od nesrečnih mikov pripustil, da mu je ljubezen zmirom bolj oči slepila, in vsaki dan je bolj nemarno živel brez skerbi pozvedeti, kakega stanu da je zmagalska Španka. Njegova slepa strast mu je bila tako silno prevzela serce in občutke, tolika je bila moč bliščobe in lepote jetnice, da bi jo

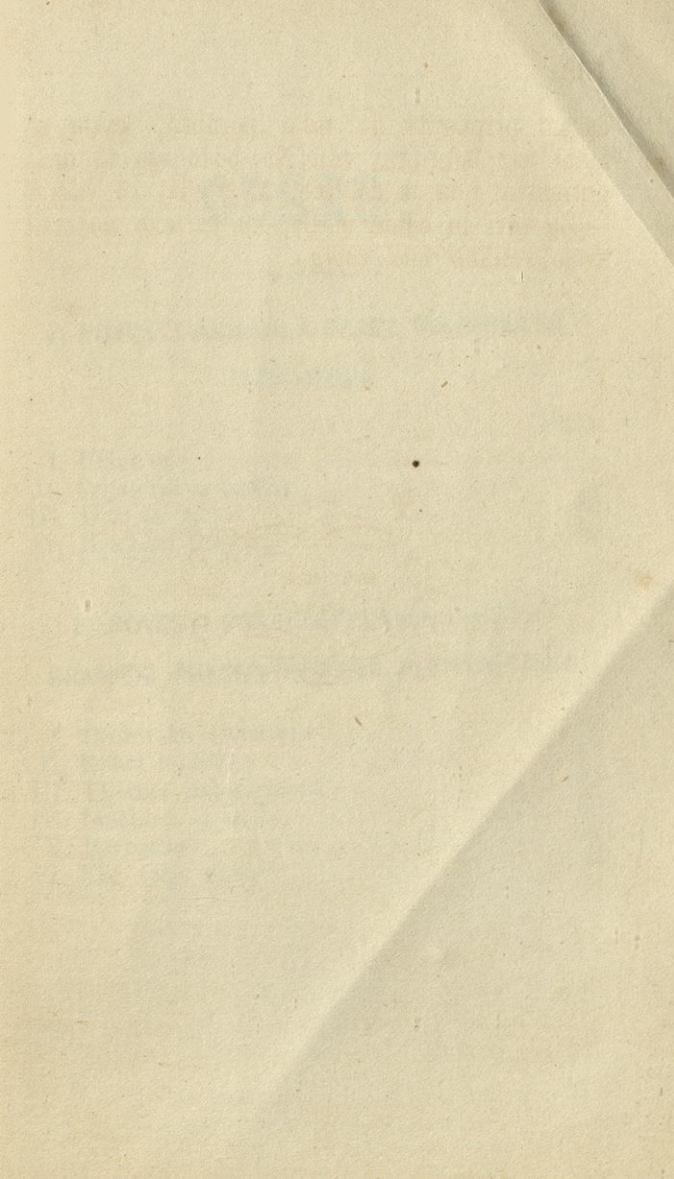
bil on spoštoval in častil, tudi ako bi bila rojena v nar nižjem in zaničvanem stanu, in ako bi bila tudi prikrivala pod svojo zalo postavbo dušo svojemu rojstvu enako. To pozabljenje samega sebe, dolžnosti in družbinske spodobnosti, česar se ne more človek znebiti brez silne pomote, je že več žertvam pripravilo prekasno žalovanje, prazen in strašen obup: ali pri junakih je ta pozabljivost le kratka. Scipijon je ravno nekega dne z deklino prijazno in brezskerbno kremljal, ko mu napovejo prihod iberškega velikaša, ki je krasno in veličastno spremljan želel ž njim govoriti. Pozabivši na ostro veličastvo rimskega ljudstva, je tujega v njeni nazočnosti sprejel. Noter stopi žlahtni in ponosni mladenec. Pervi njegovi pogledi so vojvoda zmagalca iskali, in prešinilo ga je začudenje s žalostjo in sumljenjem vred, ko je zagiedal zraven njega sedeti deklino. Ona ga je tudi pri ti priči spoznala, in polna veselja in radosti mu nasproti pohitela; ali komej je eno stopnjo storila ali dve, jo je že uderžaval sram, in strah jo je spreletel. Scipijonu ni ušel nobeden teh naglih občutkov. Mej tem govori Španec, toda ne brez strahu: „Jaz sem Alucijon. Nič družega od sebe ne pristavim, ker mislim, da me dovolj poznate. Jaz ljubim že več let preberhko deklino, ki sedi zraven vas; upam, da me ima tudi ona rada, in gotovo sem imel

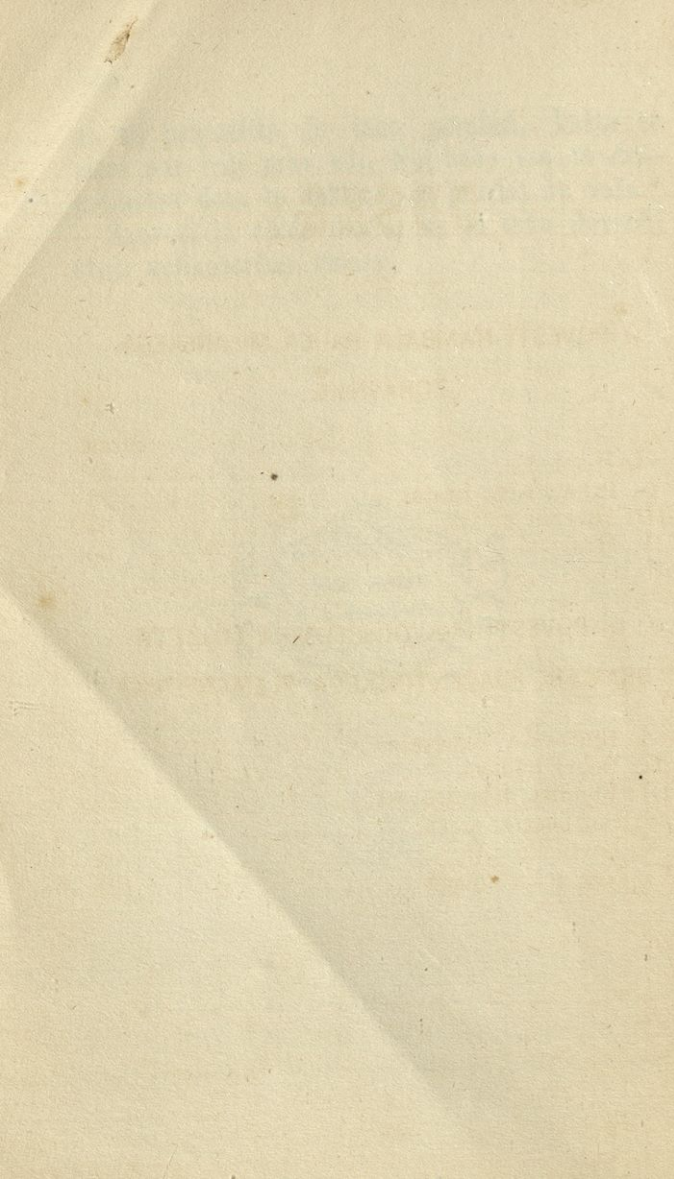
že obljubo, da bo moja nevesta, dosti prej kakor jo je osoda bitve v vašo oblast pripravila. Prišel sem tedaj, velikodušni vojvoda ! vas prosit, da ji podelite svobodo, in vam ponudim v zamembo ta dragotinstva, ki so morda premalo zanjo, premalo gotovo za njeno veljavo in za vaše zasluženje ; toda rečem vam, da je to nar dražji del celega mojega premoženja.“ — Osupnjen, začuden, omahovaje mej krepostjo in ljubeznijo, bojé se le pomisliti, da zgubi ljubeznjivo jetnico, pa tudi bojé se komu krivico storiti, Scipijon zdaj nanj, zdaj nanjo svoj žalostni pogled oberne ; ali od nje je svoje oči naglo odmaknil, ker je njena redka lepota, želja jo posesti, žalost jo zgubiti, njegovemu sercu presilno in prehudo vojsko delala. Stal je nekaj časa Alucijon tih in plašen, in je pohlevno na odgovor čakal ; deklina je tudi molčala, s pobesenimi k tlam očmi, samo nje silno in pogosto sopenje in rudečica njenih lic sta kazala, kaj si je utegnila takrat misliti. Mati je rimskega viteza ponosno gledala, in zdelo se je, da čaka, da bo storil, kar terjate pravica in čednost. Na zadnje, ko je Scipijon samega sebe in svojo znotrežno silno vojsko premagal, Špancu ta odgovor da : „Knez ! dobro poznam vašo rodovino in vašo krepost, da bi bil le ravno tako poznal tudi vašo ljubezen ! Toda nič vam ne bo škodilo, akoravno jo pozno zvem. Ne ti vaši, ne vsi zakladi, ko-

likor jih cela španska dežela v svoji sredi bogato prikriva, niso zadostni plačati deklino, katero hočete kupiti. Jaz nisem sem prišel kupčevat, prišel sem zmagovat..... Zastonj vam jo nazaj dam. Njena žlahtna mati tukej vam zamore pričati, da nisem sreče v zlo porabil, ktera mi jo je jetnico dala, in da je ona zares še vredna vas, in da vas osreči..... Pojdite le precej, in živite srečno.“ — Ko letò izgovori, se proč oberne, in morda jim je tako hotel solze ljubezni skriti, ktere mu je tolika sila, tako plemenita in tako težka zmaga žive in prikupljive strasti iz oces posilila. Ali uderžali so ga vsi, ki so njemu k nogam padli, in mu svojo hvaležnost in občudenje s kratkimi besedami skazovali. Posebno je Alucijon silno prosil, da naj vzame njegove dari, in da naj mu dovoli, se z rimskim ljudstvom sprijazniti, ker želel je vprihodojič ž njimi združen biti in jim služiti, potem ko je spoznal in oljubil čednost tolikega vojvoda. Scipijon mu je dovolil vse za kar ga je prosil, pa ni deklina več v obraz pogledal, zato da ne bi bil vnovič v nevarnost postavil svojega zmagovalnega serca — „Jaz“ mu reče, „vas vzamem v imenu rimske države za našega prijatelja, in tega prijateljstva, če ga boste zvesto deržali, se ne boste gotovo nikoli kesali. Vzamem tudi vaše zaklade, in sem vam zanje hvaležen: samo to vas prosim,

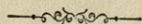
da mi pripustite, je tako porabiti, kakor se meni nar bolj prav zdi. Naj bodo vsa ta dragotinstva dota te deklina, ki je zdaj že vaša.“ — Zgovori in odide naglo, ko je tako doveršil svojo velikoserčno zmago.

OBSEG :

a) POVESTI HANIBALA PAREA MILANSKEGA ZDRAVNIKA

	Stran
I. Hišni oče	5
II. Prijateljstvo bratov	22
III. Ujec in ujčnik	34
IV. Hvaležni prijatelj	50

b) POVESTI PRAVDOSREDNIKA LOJZETA BRAMIERI PIJACENTINSKEGA PLEMENITNIKA

I. Bratovska ljubezesa	61
II. Dobri hudiček	67
III. Vljudna dobrotljivost	74
IV. Dolžnost in sreča	80
V. Povračilo	92
VI. Nar težja zinaga	103

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIČNICA

00000485508

POPRAVKI

Stran	52	versta	predzadnja	beri	<i>volji</i>
"	61	"	"	"	<i>oblastnik</i>
"	63	"	3	"	<i>ozid</i>
"	64	"	9	"	<i>pustili</i>
"	68	"	26	"	<i>pripravljeno</i>
"	79	"	15	"	<i>prijatelje</i>
"	81	"	13	"	<i>je nje</i>
"	84	"	18	"	<i>ime sili</i>
"	85	"	7	"	<i>bila</i>

